

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ**

БАНКІВСЬКІ ОПЕРАЦІЇ

**Методичні рекомендації з навчальної дисципліни
для студентів напряму підготовки
6.030508 «Фінанси і кредит»**

Ужгород — 2016

УДК 336.717(076)
ББК У262.5я73
Б 23

Банківські операції. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни для студентів напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит», спеціалізації «Банківська справа», «Фінанси». — ДВНЗ «УжНУ», 2016. — 58 с.

Укладач:

Заславська Ольга Ігорівна, к.е.н., доцент кафедри фінансів і банківської справи

Рецензенти:

Варцаба Віра Іванівна, к.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів і банківської справи економічного факультету ДВНЗ «УжНУ»

Чубарь Оксана Геннадіївна, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи

Відповідальний за випуск:

Варцаба Віра Іванівна, к.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів і банківської справи економічного факультету ДВНЗ «УжНУ»

Затверджено на засіданні кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «УжНУ», протокол № 7 від «29» лютого 2016 року

ЗМІСТ

Анотація	4
Програма навчальної дисципліни	5
Навчально-тематичний план дисципліни	7
Плани семінарських (лабораторних) занять	8
Методи навчання та контролю знань студентів	35
Перелік питань для підсумкового контролю знань	37
Методичні рекомендації до написання курсової роботи	39
Глосарій	44
Рекомендована література	54

Анотація

Навчальна дисципліна «Банківські операції» одна із основних дисциплін підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» за напрямом підготовки «Фінанси та кредит». Навчальний курс спрямований на висвітлення актуальних питань щодо діяльності комерційного банку, його функцій, порядку створення, механізму здійснення банківських операцій та послуг, підходів до оцінки діяльності банків, проблем законодавчого регулювання банківської діяльності в Україні.

Предмет навчальної дисципліни — діяльність банків, яка пов'язана із проведенням банківських операцій та наданням послуг юридичним і фізичним особам.

Мета навчальної дисципліни — формування у студентів системи теоретичних знань про функціонування комерційних банків, вивчення основних напрямів банківської діяльності, організації та технології здійснення активних та пасивних операцій, надання банківських послуг та забезпечення фінансової стійкості банків.

Завдання навчальної дисципліни — засвоєння теоретичних засад і вивчення методів здійснення банківських операцій та надання послуг; набуття знань та навичок виконання банківських операцій з розрахунково-касового та кредитного обслуговування клієнтів, валютно-обмінних операцій банків, операцій з цінними паперами; вміння оперувати нормативно-правовими актами НБУ, аналізувати діяльність банківської установи, розв'язувати питання взаємовідносин між клієнтами і комерційними банками та між НБУ і комерційними банками.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати:

законодавчо-нормативні акти, які регулюють банківську діяльність; зміст та механізми здійснення банківських операцій та надання банківських послуг; особливості функціонування банківської системи України, її стан, проблеми та перспективи розвитку;

вміти:

здійснювати аналіз та оцінку діяльності банку, працювати з фінансовими звітами банку, давати оцінку та аналізувати стан ліквідності і платоспроможності банку, оформляти банківські документи, визначати розмір наявних банківських ресурсів та потребу в них, оцінювати кредитоспроможність позичальників банків.

Навчальна дисципліна «Банківські операції» базується на засвоєнні студентами курсу «Гроші та кредит», у якому розкриваються сутність сучасних грошей, основи розвитку кредиту та його форм, функціонування банків, а також на знаннях таких навчальних дисциплін як «Макроекономіка», «Мікроекономіка», «Економічна теорія», «Фінанси», «Інвестування». Вона має зв'язок з такими курсами як «Центральний банк і грошово-кредитна політика», «Аналіз банківської діяльності», «Облік у банках», «Фінансово-банківська статистика», «Практикум з банківської справи».

Навчально-методичні матеріали містять програму навчального курсу, плани лабораторних семінарських занять, практичні завдання та тести для засвоєння відповідних тем, питання для перевірки знань, перелік літератури, а також тематику та методичні вказівки щодо написання курсової роботи.

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Організація діяльності комерційного банку

Види комерційних банків. Універсальні та спеціалізовані банки. Державний банк. Кооперативний банк. Банківські об'єднання. Банки з іноземним капіталом. Організаційна структура та управління банком. Ліцензування банківських операцій. Види банківських операцій. Базові банківські операції. Активні операції банків. Пасивні операції банків. Комісійно-посередницькі операції банків. Нормативно-правове забезпечення банківської діяльності в Україні.

Тема 2. Операції з формування банківських ресурсів

Склад і структура ресурсів комерційних банків. Структура і порядок формування капіталу банку. Функції та значення власного капіталу банку. Характеристика фондів банку. Вклади і депозити як головне джерело банківських ресурсів. Види вкладів та їхня характеристика. Робота з юридичними та фізичними особами по залученню депозитів. Недепозитні джерела залучення ресурсів банку. Міжбанківський кредит. Рефінансування банку за допомогою кредитів від Національного банку України. Гарантування вкладів фізичних осіб. Управління банківськими ресурсами.

Тема 3. Операції банків з обслуговування платіжного обороту

Основи організації грошових розрахунків. Характеристика платіжного обороту. Ведення рахунків клієнтів. Безготівкові міжгосподарські розрахунки. Форми безготівкових розрахунків. Міжбанківські розрахунки в Україні. Кореспондентські відносини між банками. Система електронних платежів НБУ. Організація готівкових грошових розрахунків. Організація надходження готівкових грошей до кас комерційних банків. Касова дисципліна і контроль за її дотриманням. Поняття, види та характеристика банківських платіжних карток. Розрахунки з використанням платіжних карток. Порядок видачі та обслуговування платіжних карток. Технологія безготівкових розрахунків з використанням платіжних карток.

Тема 4. Кредитні операції банків

Класифікація банківських кредитів. Кредитний договір. Оцінка кредитоспроможності позичальника. Етапи процесу банківського кредитування. Форми позичкових рахунків. Плата за кредит та її диференціація. Проблемні кредити. Контроль за використанням і погашенням кредиту. Кредитний ризик і методи управління ним. Порядок надання і способи погашення позичок. Синдиковані та паралельні кредити. Споживчий кредит. Кредити під цінні папери. Поточний рахунок з овердрафтом. Іпотечні кредити.

Тема 5. Операції банків в іноземній валюті

Поняття валюти. Валютний курс. Валютний ринок. Класифікація валютних операцій. Порядок відкриття та ведення валютних рахунків клієнтів. Операції банків за міжнародними торговельними розрахунками. Види платежів, що застосовуються у зовнішньоторговельній практиці. Неторговельні операції банків в іноземній валюті. Обмінні операції із готівковою іноземною валютою. Операції з дорожніми чеками та іншими платіжними засобами в іноземній валюті. Операції банків в іноземній валюті на міжбанківському ринку. Касові валютні операції. Строкові валютні операції. Форвардні угоди. Валютні ф'ючерси. Валютні опціони.

Тема 6. Операції банків з цінними паперами

Сутність банківських інвестицій. Цілі інвестиційних операцій комерційних банків. Види цінних паперів. Характеристика ринку цінних паперів. Види діяльності банків на ринку цінних паперів. Класифікація операцій банків з цінними паперами. Емісійні операції банків. Інвестиційні операції банків з цінними паперами. Посередницькі операції комерційних банків з цінними паперами. Портфель цінних паперів. Формування портфеля цінних паперів та управління ним.

Тема 7. Операції з надання банківських послуг

Загальна характеристика та види нетрадиційних банківських операцій та послуг. Лізингові операції банків. Факторингові операції. Форфейтингові операції. Трастові послуги. Операції банків з дорогоцінними металами. Організація послуг зі зберігання цінностей. Посередницькі та інформаційні послуги банків.

Тема 8. Операції із забезпечення фінансової стійкості банку

Сутність фінансової стійкості комерційного банку та способи її забезпечення. Обов'язкове резервування коштів банківською системою. Доходи і витрати банку. Ліквідність і платоспроможність банку. Формування резервів для покриття можливих втрат банку від активних операцій. Економічні нормативи регулювання діяльності банків. Фінансові звіти банку та оцінка його діяльності. Прибутковість банку. Регулювання банківської діяльності та нагляд. Рейтингова комплексна оцінка діяльності банків за системою CAMELS.

Навчально-тематичний план дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	всього	у тому числі					всього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.	
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Базові банківські операції												
Тема 1. Організація діяльності комерційного банку	12	4	—	2	—	6	14	2	—	—	—	12
Тема 2. Операції з формування банківських ресурсів	12	4	—	2	—	6	12	1	—	—	—	12
Тема 3. Операції банків з обслуговування платіжного обороту	11	2	—	2	—	7	12	1	—	—	—	11
Тема 4. Кредитні операції банків	16	4	—	4	—	8	15	2	—	—	—	12
Модульний контроль 1	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Разом, за змістовим модулем 1	53	14	—	12	—	27	53	6	—	—	—	47
Змістовий модуль 2. Операції із забезпечення прибутковості та фінансової стійкості												
Тема 5. Операції банків в іноземній валюті	12	4	—	2	—	6	14	2	—	—	—	12
Тема 6. Операції банків з цінними паперами	12	4	—	2	—	6	12	1	—	—	—	12
Тема 7. Операції з надання банківських послуг	11	2	—	2	—	7	12	1	—	—	—	12
Тема 8. Операції із забезпечення фінансової стійкості банку	15	4	—	4	—	7	14	2	—	—	—	12
Модульний контроль 2	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Разом, за змістовим модулем 2	52	14	—	12	—	26	52	6	—	—	—	46
Всього годин	105	28	—	24	—	53	105	12	—	—	—	93

Плани семінарських (лабораторних) занять

Тема 1. Створення та організація діяльності комерційного банку

1. *Сутність та структура банківської системи*
2. *Види комерційних банків*
3. *Операції комерційних банків*
4. *Порядок реєстрації банку*
5. *Ліцензування банківської діяльності*
6. *Банківська система України*

Рекомендована література

Нормативні документи:

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] / Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 368 від 28.08.2001 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Про Національний банк України [Електронний ресурс] / Закон України № 679-XIV від 20.05.1999 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
4. Положення про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 306 від 08.09.2011 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

Підручники:

1. Банківські операції: підручник / А. М. Мороз [та ін.] ; заг. ред. А. М. Мороз ; Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - 3-тє вид., переробл. і доп. - К. : КНЕУ, 2008. - 608 с.
2. Банківські операції: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696 с.
3. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа: Підручник / О. Вовчак, Н. Руцишин, Т. Андрейнів. — К.: Знання, 2008. — 564 с.
4. Єпіфанов А. О. Операції комерційних банків: навч. посіб. / А. Єпіфанов, Н. Маслак, І. Сало. — Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. — 523 с.
5. Кузнецова С. А. Банківська система [текст] : навч. посіб. / (С. А. Кузнецова, Т. М. Болгар, З. С. Пестовська); за ред. С. А. Кузнецової. – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 400с.
6. Прасолова С. П. Банківські операції [текст]: навч. посіб. та практ. / С. П. Прасолова, О. С. Вовченко – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 568 с.
7. Рябініна Л.М., Няньчук Н.Ю., Ухлічева Л.І. / за ред. Рябініної Л.М. Банківські операції: навчальний посібник. - Одеса: ОДЕУ, 2011. – 536 с.

Інформаційні ресурси:

1. Бюлетень Національного банку України (статистичний)
2. Вісник Національного банку України. Науково-практичний журнал НБУ
3. Збірник «Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності»

4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
5. Офіційний сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://aub.org.ua>.

Завдання для перевірки знань

Питання для самоконтролю

1. Обґрунтуйте сутність сучасного банку.
2. Які основні функції виконує банківська система?
3. Охарактеризуйте структуру банківської системи України.
4. На які групи поділяються банківські операції за призначенням?
5. Що таке пасивні операції комерційного банку?
6. У чому полягають цілі банку при здійсненні активних операцій?
7. Які операції банку належать до комісійно-посередницьких і чим вони відрізняються від його активних і пасивних операцій?
8. У чому полягає зміст поділу операцій банку на базові і додаткові?
9. Які документи необхідно подати для державної реєстрації банку?
10. Що таке банківська ліцензія і у чому полягає зміст процедури ліцензування?

Тестові завдання

1. Банки в Україні створюються у формах:

- а) кооперативного банку і ПАТ;
- б) кооперативного банку і ТОВ;
- в) ПАТ і ТОВ;
- г) кооперативного банку, ПАТ і ТОВ.

2. Яка з наведених операцій банків вважається базовою:

- а) формування статутного капіталу;
- б) надання позичок клієнтам;
- в) купівля цінних паперів;
- г) валютний опціон.

3. Пасивні операції комерційних банків — це операції:

- а) зі створення банківських ресурсів;
- б) з розміщення вільних кредитних коштів;
- в) з розміщення банківських ресурсів;
- г) із забезпечення ліквідності банку.

4. Операції зі створення власного капіталу банку належать до:

- а) активних операцій;
- б) пасивних операцій;
- в) інвестиційних операцій;
- г) розрахунково-касових операцій.

5. Активні операції комерційних банків — це операції:

- а) спрямовані на забезпечення ліквідності та отримання прибутку;
- б) зі створення кредитних ресурсів;
- в) зі створення банківських ресурсів;
- г) із здійснення міжбанківських розрахунків.

6. Банк має право здійснювати (розпочати) банківську діяльність за умови отримання:

- а) банківської ліцензії;
- б) свідоцтва про реєстрацію;
- в) банківської ліцензії та письмового дозволу;
- г) ліцензії на виконання окремих операцій.

7. Банки, в яких 100 % статутного капіталу належать урядові країни, це:

- а) фінансово стійкі банки;
- б) державні банки;
- в) спеціалізовані банки;
- г) національні банки.

8. До складу банківської системи України не входять:

- а) Національний банк України;
- б) комерційні банки;
- в) філії іноземних банків;
- г) спеціалізовані фінансово-кредитні установи.

9. Мінімальний розмір статутного фонду на момент реєстрації банку, згідно з чинним законодавством України, не може бути меншим за:

- а) 750 млн. грн.;
- б) 500 млн. грн.;
- в) 350 млн. грн.;
- г) 100 млн. грн..

10. Банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному нерезиденту, перевищує 10 %, вважається:

- а) філією іноземного банку;
- б) неконтрольованим банком;
- в) дочірнім банком;
- г) банком із іноземним капіталом.

Практичні завдання

Завдання 1. До територіального управління НБУ для реєстрації комерційного банку надійшли такі документи:

- 1) заявка про реєстрацію банку;
- 2) установчий договір;
- 3) статут банку;
- 4) протокол установчих зборів;
- 5) бізнес-план;
- 6) копія звіту про результати підписки на акції;
- 7) договір про оренду приміщення терміном на два роки;
- 8) копії платіжних документів про сплату внесків до статутного капіталу.

Визначте:

- 1. Достатність документів для реєстрації комерційного банку.
- 2. Яке рішення прийме територіальне управління НБУ після розгляду пакета документів.

Завдання 2. До територіального управління НБУ надійшов повний пакет документів для реєстрації регіонального комерційного банку. Копії платіжних документів про сплату внесків до статутного фонду свідчать, що платежі здійснені у сумі 200 млн. грн.

Вкажіть:

1. Яке рішення може бути прийняте управлінням НБУ.
2. В яких випадках НБУ може відмовити у державній реєстрації банку.

Завдання 3. До НБУ надійшло від комерційного банку клопотання про видачу банківської ліцензії. Згідно з поданими документами встановлено, що банк забезпечений комп'ютерною технікою недостатньою мірою.

Вкажіть:

1. Яке рішення буде прийняте НБУ щодо надання банківської ліцензії.
2. Дотримання яких умов надає банку право отримати банківську ліцензію.

Тема 2. Операції банків з формування банківських ресурсів

- 1. Сутність та особливості формування ресурсів комерційного банку*
- 2. Склад і структура банківських ресурсів*
- 3. Функції та значення власного капіталу банку*
- 4. Залучені ресурси банку*
- 5. Запозичені кошти банку*

Рекомендована література

Нормативні документи:

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] / Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Про затвердження Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними та фізичними особами [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 1256/8577 від 29.12.2003 р. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Про затвердження Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 259 від 30.04.2009 р. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

Підручники:

1. Банківські операції: підручник / А. М. Мороз [та ін.] ; заг. ред. А. М. Мороз ; Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - 3-тє вид., переробл. і доп. - К. : КНЕУ, 2008. - 608 с.
2. Банківські операції: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. — Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. — 696 с.
3. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа: Підручник / О. Вовчак, Н. Руцишин, Т. Андрейнів. — К.: Знання, 2008. — 564 с.

4. Єпіфанов А. О. Операції комерційних банків: навч. посіб. / А. Єпіфанов, Н. Маслак, І. Сало. — Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. — 523 с.
5. Кузнецова С. А. Банківська система [текст] : навч. посіб. / (С. Кузнецова, Т. Болгар, З.Пестовська); за ред. С. А. Кузнецової. — К. : «Центр учбової літератури», 2014. — 400с.
6. Прасолова С. П. Банківські операції [текст] : навч. посіб. та практ. /. С. П. Прасолова, О. С. Вовченко— К. : «Центр учбової літератури», 2013. — 568 с.
7. Рябініна Л.М., Няньчук Н.Ю., Ухлічева Л.І. / за ред. Рябініної Л.М. Банківські операції: навчальний посібник. - Одеса: ОДЕУ, 2011. — 536 с.

Інформаційні ресурси:

1. Бюлетень Національного банку України (статистичний)
2. Вісник Національного банку України. Науково-практичний журнал НБУ
3. Збірник "Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності"
4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
5. Офіційний сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://aub.org.ua>.

Завдання для перевірки знань

Питання для самоконтролю

1. Поясніть сутність та значення банківських ресурсів.
2. Охарактеризуйте джерела формування банківських ресурсів.
3. Яка структура та які джерела формування власного капіталу банку?
4. Охарактеризуйте основні форми та види залучених банківських ресурсів.
5. У чому полягає сутність депозитних операцій банківських установ?
6. Які кошти входять до складу залучених ресурсів банківських установ?
7. Які особливості міжбанківського кредитування?
8. Які види кредитів надає Національний банк України комерційним банкам?
9. Які цінні папери належать до власних боргових зобов'язань банків?
10. Які види облігацій може випускати комерційний банк?

Тестові завдання

1. Що включають банківські ресурси:

- а) власний капітал;
- б) залучені та запозичені кошти;
- в) власний капітал та депозитні ресурси;
- г) власні, залучені та запозичені кошти.

2. Які кошти банку відносяться до позичених:

- а) строковий вклад компанії;
- б) вклади на депозити фізичних осіб;
- в) кошти, отримані внаслідок емісії облігацій;
- г) кошти на поточному рахунку.

- 3. До якого виду операцій відноситься одержання позички на міжбанківському ринку:**
- а) до активних;
  - б) до комісійних;
  - в) до послуг;
  - г) до пасивних.
- 4. За допомогою яких операцій банки формують свої ресурси:**
- а) активних;
  - б) пасивних;
  - в) інвестиційних;
  - г) комісійних.
- 5. Облігації банку можуть бути випущені на суму, що не перевищує розмір статутного капіталу на:**
- а) 50 %
  - б) 25 %
  - в) 10 %
  - г) 75 %
- 6. До залучених коштів банку належать:**
- а) депозити юридичних осіб;
  - б) боргові зобов'язання (облігації);
  - в) міжбанківські кредити;
  - г) статутний капітал.
- 7. До цінних паперів власного боргу банку відносять:**
- а) акції;
  - б) облігації;
  - в) депозитні сертифікати;
  - г) комерційні векселі.
- 8. Ощадні сертифікати емітуються для:**
- а) юридичних осіб;
  - б) фізичних осіб;
  - в) нерезидентів;
  - г) інших банків.
- 9. Резервний фонд комерційного банку формується в розмірі не менше:**
- а) 50 % статутного капіталу;
  - б) 10 % статутного капіталу;
  - в) 25 % статутного капіталу;
  - г) 75 % статутного фонду.
- 10. Основним джерелом ресурсів комерційного банку є:**
- а) депозити фізичних та юридичних осіб;
  - б) власні кошти банку;
  - в) міжбанківські кредити;
  - г) бюджетні асигнування.

Практичні завдання

Завдання 1. Комерційний банк здійснив емісію акцій номінальною вартістю 1000 грн. і загальною кількістю 200 тис. штук. Із загальної кількості емітованих акцій 80 тис. були реалізовані за ціною 1200 грн за одну акцію.

Визначте розмір статутного фонду та емісійного доходу банку від емісії акцій.

Завдання 2. Вкладник збирається вкласти в банк кошти з метою накопичення за рік 5500 грн. Банк нараховує проценти за депозитами за ставкою 15 % річних.

Визначте необхідну суму вкладу за рік.

Завдання 3. Комерційний банк здійснив емісію звичайних акцій загальною кількістю 800 тис. шт. номінальною вартістю 200 грн., привілейованих акцій загальною кількістю 200 тис. шт. номіналом 200 грн. Із загальної кількості емітованих акцій 1500 тис. звичайних акцій були продані за ціною 240 грн. за одну акцію, 80 тис. привілейованих акцій були продані за ціною 300 грн. за акцію.

Визначте розмір статутного капіталу банку та розмір його емісійного доходу.

Тема 3. Операції банків з обслуговування платіжного обороту

1. Характеристика платіжного обороту

2. Безготівкові міжгосподарські розрахунки

3. Організація готівкових грошових розрахунків

4. Поняття, види та характеристика банківських платіжних карток

5. Міжбанківські розрахунки. Система електронних платежів НБУ

Рекомендована література

Нормативні документи:

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] / Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання відносин між кредиторами та споживачами фінансових послуг [Електронний ресурс] / Закон України № 3795-VI від 22.09.2011 р. — Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.
3. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 368 від 28.08.2001 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
4. Про платіжні системи та переказ грошей в Україні [Електронний ресурс] / Закон України № 2346-III від 05.04.2001 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
5. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 22 від 21.01.2004 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
6. Про затвердження Інструкції про ведення касових операцій банками України [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 174 від 01.06.2011 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

7. Про затвердження Інструкції про міжбанківський переказ коштів в Україні в національній валюті [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 320 від 16.08.2006 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
8. Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 705 від 05.11.2014 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

Підручники:

1. Банківські операції: підручник / А. М. Мороз [та ін.] ; заг. ред. А. М. Мороз ; Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - 3-тє вид., переробл. і доп. - К. : КНЕУ, 2008. - 608 с.
2. Банківські операції: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. — Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. — 696 с.
3. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа: Підручник / О. Вовчак, Н. Руцишин, Т. Андрейнів. — К.: Знання, 2008. — 564 с.
4. Єпіфанов А. О. Операції комерційних банків: навч. посіб. / А. Єпіфанов, Н. Маслак, І. Сало. — Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. — 523 с.
5. Кузнецова С. А. Банківська система [текст] : навч. посіб. / (С. Кузнецова, Т.Болгар, З.Пестовська); за ред. С. А. Кузнецової. — К. : «Центр учбової літератури», 2014. — 400с.
6. Прасолова С. П. Банківські операції [текст] : навч. посіб. та практик. / С. Прасолова, О. Вовченко— К. : «Центр учбової літератури», 2013. — 568 с.
7. Рябініна Л.М., Няньчук Н.Ю., Ухлічева Л.І. / за ред. Рябініної Л.М. Банківські операції: навчальний посібник. - Одеса: ОДЕУ, 2011. — 536 с.

Інформаційні ресурси:

1. Бюлетень Національного банку України (статистичний)
2. Вісник Національного банку України. Науково-практичний журнал НБУ
3. Збірник "Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності"
4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
5. Офіційний сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://aub.org.ua>.

Завдання для перевірки знань

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте структуру грошового обороту.
2. У чому сутність безготівкових розрахунків?
3. Визначте принципи організації безготівкових розрахунків.
4. Які рахунки відкривають банки своїм клієнтам?
5. Охарактеризуйте переваги й недоліки різних форм безготівкових розрахунків.
6. Що таке міжбанківські розрахунки?
7. Що таке кореспондентський рахунок?
8. Розкрийте механізм функціонування системи електронних платежів Національного банку України.
9. Назвіть вимоги до організації готівкових розрахунків.
10. У чому сутність касових операцій банку?

Тестові завдання

1. Розрахунково-касові операції полягають:

- а) у наданні готівкових коштів клієнтам банку;
- б) у відкритті банківських рахунків;
- в) у проведенні розрахунків з використанням банківських рахунків;
- г) у забезпеченні руху грошових коштів на рахунках клієнтів банків.

2. Кореспондентський рахунок – це спеціальний рахунок, що відкривається:

- а) банками один в одного;
- б) фізичними особами в банку ;
- в) державними установами в НБУ ;
- г) підприємствами в банку.

3. Банківський рахунок, відкритий у даному банку для іншого, називається:

- а) "Ностро";
- б) поточний;
- в) депозитний;
- г) "Лоро"

4. Банківський рахунок, відкритий даним банком у іншому банку, називається:

- а) "Ностро";
- б) поточний;
- в) депозитний;
- г) "Лоро".

5. Кліринг — це:

- а) система безготівкових розрахунків, що базується на заліку взаємних вимог і зобов'язань фізичних та юридичних осіб;
- б) форма кредитування експортерів ;
- в) механізм рефінансування банків;
- г) вид банківського кредитування.

6. Зобов'язання банку по отриманню платежу з боржника за дорученням клієнта – це:

- а) інкасо;
- б) факторинг;
- в) індосамент;
- г) аваль.

7. Система механізмів, які служать для переказу грошових коштів між економічними суб'єктами, для розрахунку за платіжними зобов'язаннями, це:

- а) розрахункова система;
- б) платіжна система;
- в) клірингова система;
- г) валютна система.

8. Платіжна система, що забезпечує здійснення розрахунків між банківськими установами на території України, має назву:

- а) система масових платежів;
- б) система електронних платежів;
- в) національна система платежів;
- г) система безготівкових платежів.

9. Рахунок, за яким на основі угоди між банком і клієнтом допускається перевищення суми списання з рахунку над величиною залишку коштів, це:

- а) кореспондентський рахунок;
- б) картковий поточний рахунок;
- в) поточний рахунок з овердрафтом;
- г) кредитний рахунок.

10. Банк, який за дорученням банку-емітента здійснює платіж проти документів, визначених в акредитиві, це:

- а) авізуючий банк;
- б) виконуючий банк;
- в) відповідальний банк;
- г) інкасуєчий банк.

Практичні завдання

Завдання 1. На початок операційного дня залишок готівки в операційній касі банку складав 32 тис. грн. Від підприємств і організацій, що обслуговувались банком протягом операційного дня, надійшло 197,5 тис. грн. За цей же день банком видано 184,9 тис. грн. готівкою. Ліміт залишку обігової каси даного банку - 40 тис. грн.

Розрахувати залишок обігової каси даного банку на кінець операційного дня. Які заходи необхідно прийняти банку?

Завдання 2. Банк випустив векселі дисконтного типу номіналом 500 грн. і терміном 3 місяці. При цьому, %-і витрати повинні визначатися відповідно до ставки процентів за депозитними вкладками, що дорівнює 8 % річних.

Визначити суму процентних витрат банку.

Завдання 3. Київська швейна фабрика отримала сировину на Чернігівському текстильному комбінаті на суму 79 000 грн. Розрахунки проводяться чеками.

Вказати, яка техніка розрахунків чеками?

Тема 4. Кредитні операції банків

- 1. Класифікація банківських кредитів**
- 2. Форми позичкових рахунків**
- 3. Процес банківського кредитування**
- 4. Плата за кредит та її диференціація**
- 5. Методи надання та погашення банківських кредитів**
- 6. Кредитний ризик і методи управління ним**

Рекомендована література

Нормативні документи:

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] / Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання відносин між кредиторами та споживачами фінансових послуг [Електронний ресурс] / Закон України № 3795-VI від 22.09.2011 р. — Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.
3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 361 від 02.08.2004 р. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
4. Про затвердження Положення про кредитну підтримку Національним банком України банків України в разі реальної загрози стабільності їх роботи» [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 262 від 30.04.2009 р. — Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.
5. Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 23 від 25.01.2012 р. — Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.
6. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень [Електронний ресурс] / Закон України № 1255-IV від 18.11.2003 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
7. Про організацію формування та обігу кредитних історій [Електронний ресурс] / Закон України № 2404-IV від 23.06.2005 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

Підручники:

1. Банківські операції: підручник / А. М. Мороз [та ін.] ; заг. ред. А. М. Мороз ; Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - 3-тє вид., переробл. і доп. - К. : КНЕУ, 2008. - 608 с.
2. Банківські операції: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696 с.
3. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа: Підручник / О. Вовчак, Н. Руцишин, Т. Андрейнів. — К.: Знання, 2008. — 564 с.
4. Кузнецова С. А. Банківська система [текст] : навч. посіб. / (С. Кузнецова, Т.Болгар, З.Пестовська); за ред. С. А. Кузнецової. – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 400с.
5. Прасолова С. П. Банківські операції [текст] : навч. посіб. та практик. / С. Прасолова, О. С. Вовченко— К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 568 с.
6. Рябініна Л.М., Няньчук Н.Ю., Ухлічева Л.І. / за ред. Рябініної Л.М. Банківські операції: навчальний посібник. - Одеса: ОДЕУ, 2011. – 536 с.

Інформаційні ресурси:

1. Бюлетень Національного банку України (статистичний)
2. Вісник Національного банку України. Науково-практичний журнал НБУ
3. Збірник "Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності"
4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
5. Офіційний сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://aub.org.ua>.

Завдання для перевірки знань

Питання для самоконтролю

1. Які основні принципи та умови кредитування банками клієнтів?
2. Який зміст і значення кредитної угоди для організації кредитних відносин?
3. Як визначаються строки та порядок погашення позик?
4. Що таке плата за кредит і які фактори на неї впливають?
5. Які методи управління кредитним ризиком на мікрорівні та на макрорівні?
6. Охарактеризуйте форми забезпечення своєчасності повернення позик.
7. Який порядок формування резервів для покриття втрат від кредитної діяльності?
8. Як класифікують позичальників щодо оцінювання їхнього фінансового стану?
9. У чому полягає кількісна та якісна характеристика позичальника при оцінюванні його кредитоспроможності?
10. Охарактеризуйте традиційні й нетрадиційні форми забезпечення кредитів.

Тестові завдання

1. Принципи банківського кредитування:

- а) строковість, поверненість, платність, забезпеченість, цільовий характер;
- б) платність, забезпеченість, поверненість;
- в) цільовий характер, забезпеченість, поверненість;
- г) платність, забезпеченість, цільовий характер.

2. Іпотечний кредит — це:

- а) довгострокові позики, що надаються банками під заставу нерухомості;
- б) позики, які банк надає під заставу цінних паперів;
- в) позики, які банк надає для споживчих потреб;
- г) надання позики на умовах відкритої кредитної лінії.

3. Кредит, який погашається за першою вимогою банку:

- а) терміновий кредит;
- б) овердрафт;
- в) онкольний кредит;
- г) кредитна лінія.

4. Що таке кредитний ризик:

- а) це ризик неповернення позики та відсотків за користування нею;
- б) це ризик неповернення позики;
- в) це ризик, пов'язаний з незабезпеченістю позики;
- г) це ризик неповернення відсотків за користування позикою.

5. Якій основній вимозі повинна відповідати застава по позичці:

- а) не перевищувати вартість позички;
- б) мати довгий термін зберігання;
- в) мати високу ліквідність;
- г) мати стабільну ціну.

6. Який з наведених чинників впливає на рівень відсотка за кредитами:

- а) сума позики;
- б) рівень рентабельності позичальника;
- в) рівень рентабельності банку;
- г) валютний курс;

7. Хто встановлює розмір процентної ставки за кредитами комерційних банків:

- а) центральний банк;
- б) Міністерство фінансів;
- в) комерційні банки;
- г) клієнти банку, які отримують позички.

8. Овердрафт – це:

- а) кредит, який надається в товарній формі;
- б) короткостроковий кредит, що надається надійному клієнту понад залишок коштів на його рахунку;
- в) кредит, що надається під заставу майна;
- г) кредит, що надається в іноземній валюті.

9. Надання паралельних кредитів передбачає:

- а) специфічний порядок погашення наданих кредитів;
- б) надання кредитів позичальнику усіма кредиторами на однакових умовах;
- в) специфічний порядок отримання кредитів;
- г) надання кредитів декільком позичальникам одночасно.

10. Кредитні відносини, що виникають між комерційними банками та підприємствами, називаються:

- а) споживчий кредит;
- б) комерційний кредит;
- в) державний кредит;
- г) банківський кредит.

Практичні завдання

Завдання 1. Фірма одержала в банку кредит у сумі 100000 грн. під 10 % річних і терміном погашення 4 роки. У кредитній угоді обговорено робити погашення позички два рази на рік однаковими частинами.

Скласти графік погашення кредиту.

Завдання 2. Кредит в розмірі 500 грн. було взято 12.04. поточного року з терміном погашення 10.06. поточного року за ставкою 20 % річних.

Визначити суму нарахованих процентів за англійським методом.

Завдання 3. Ви отримали кредит від Банку на суму 100 000 грн. строком на 5 років. Відсоткова ставка за кредитом — 7 % річних.

Розрахувати щорічні платежі за кредитом чотирма способами:

- 1) за умови нарахування простих відсотків;
- 2) за умови нарахування складних відсотків;
- 3) за умови повернення кредиту з погашенням тіла кредиту рівними частинами;
- 4) за умови повернення кредиту зі сплатою однакової загальної суми щороку.

Тема 5. Операції банків в іноземній валюті

1. *Сутність валюти та валютних операцій*
2. *Характеристика операцій банків в іноземній валюті*
3. *Порядок відкриття та ведення валютних рахунків клієнтів*
4. *Неторговельні операції банків з іноземною валютою*
5. *Операції за міжнародними торговельними розрахунками*
6. *Операції з торгівлі іноземною валютою на міжбанківському ринку*

Рекомендована література

Нормативні документи:

1. Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України [Електронний ресурс] / Закон України № 354 від 03.06.2015 р. — Режим доступу: <http://zakon.nau.ua>.
2. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 368 від 28.08.2001 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 492 від 12.11.2003 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
4. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] / Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
5. Про систему валютного регулювання і валютного контролю [Електронний ресурс] / Декрет КМУ № 15-93 від 19.02.1993 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
6. Про затвердження Інструкції про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 502 від 12.12.2002 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
7. Про затвердження Положення про порядок та умови торгівлі іноземною валютою [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 281 від 10.08.2005 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
8. Про затвердження Правил здійснення за межі України та в Україні переказів фізичних осіб за поточними валютними неторговельними операціями та їх виплати в Україні [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 496 від 29.12.2007 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
9. Про затвердження Правил використання готівкової іноземної валюти на території України [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 200 від 30.05.2007 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

Підручники:

1. Банківські операції: підручник / А. М. Мороз [та ін.] ; заг. ред. А. М. Мороз ; Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - 3-тє вид., переробл. і доп. - К. : КНЕУ, 2008. - 608 с.
2. Банківські операції: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. — Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. — 696 с.

3. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа: Підручник / О. Вовчак, Н. Руцишин, Т. Андрейнів. — К.: Знання, 2008. — 564 с.
4. Єпіфанов А. О. Операції комерційних банків: навч. посіб. / А. Єпіфанов, Н. Маслак, І. Сало. — Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. — 523 с.
5. Кузнецова С. А. Банківська система [текст] : навч. посіб. / (С. Кузнецова, Т. Болгар, З. Пестовська); за ред. С. А. Кузнецової. — К. : «Центр учбової літератури», 2014. — 400с.
6. Прасолова С. П. Банківські операції [текст] : навч. посіб. та практ. / С. Прасолова, О. Вовченко. — К. : «Центр учбової літератури», 2013. — 568 с.
7. Рябініна Л.М., Няньчук Н.Ю., Ухлічева Л.І. / за ред. Рябініної Л.М. Банківські операції: навчальний посібник. - Одеса: ОДЕУ, 2011. — 536 с.

Інформаційні ресурси:

1. Бюлетень Національного банку України (статистичний)
2. Вісник Національного банку України. Науково-практичний журнал НБУ
3. Збірник "Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності"
4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
5. Офіційний сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://aub.org.ua>.

Завдання для перевірки знань

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «валютні операції».
2. За якими ознаками класифікуються валютні операції?
3. Сутність, види та структура валютного ринку.
4. Дайте загальну характеристику організації функціонування валютного ринку.
5. Якими повноваженнями наділений НБУ щодо регулювання операцій на міжбанківському валютному ринку?
6. Розкрийте зміст міжнародних кореспондентських відносин.
7. Яким чином банки здійснюють операції з готівковою іноземною валютою?
8. Здійсніть порівняльну характеристику форвардних та ф'ючерсних валютних операцій.
9. Які існують різновиди поточних валютних операцій?
10. Охарактеризуйте банківський переказ як форму міжнародних розрахунків.

Тестові завдання

1. Сукупність економічних відносин щодо здійснення операцій з купівлі-продажу іноземної валюти, інших валютних цінностей, цінних паперів в іноземній валюті та руху іноземного капіталу – це:
  - а) валютна позиція;
  - б) валютний ринок;
  - в) валютна ліцензія;
  - г) валютний інструмент.

2. Пряме котирування валюти – це:

- а) вартість одиниці іноземної валюти, що виражається в певній кількості національної валюти;
- б) вартість одиниці національної валюти, що виражається в іноземній валюті;
- в) обмінний курс валют, виражений через третю валюту;
- г) обмінний курс продажу чи купівлі, що використовується у валютних операціях.

3. Зворотне котирування валюти – це:

- а) вартість одиниці національної валюти, що виражається в іноземній валюті;
- б) обмінний курс валют, виражений через третю валюту;
- в) обмінний курс продажу чи купівлі, що використовується у валютних операціях;
- г) вартість одиниці іноземної валюти, що виражається в певній кількості національної валюти.

4. До неторговельних операцій комерційних банків в іноземній валюті відносять:

- а) обмінні операції;
- б) виплата авторських гонорарів;
- в) надання кредиту в іноземній валюті;
- г) розрахунки з імпортерами.

5. Уповноважені, або девізні банки - це:

- а) банки, які мають ліцензію на проведення операцій на ринку державних цінних паперів;
- б) банки, які мають відділення по всій країні;
- в) банки, які мають відділення за кордоном;
- г) банки, які мають ліцензію на проведення валютних операцій.

6. Строковими валютними операціями є:

- а) валютні операції, пов'язані з поставкою валюти на строк понад два дні з дня укладання угоди;
- б) валютні операції, пов'язані з поставкою валюти на строк, що перевищує десять днів з дня укладання угоди;
- в) валютні операції, пов'язані з поставкою валюти на наступний день після укладання угоди.
- г) валютні операції, що передбачають поставку валюти негайно.

7. Форвардні валютні операції - це угоди з купівлі-продажу валюти, які відбуваються у майбутньому за курсом, зафіксованим:

- а) у форвардній угоді;
- б) на день продажу валюти;
- в) на день поставки валюти;
- г) на день за домовленістю сторін;

8. До основних форм міжнародних розрахунків належить:

- а) платіжне доручення,
- б) платіжна вимога-доручення;
- в) інкасо;
- г) вексель.

9. Співвідношення між сумою активів і позабалансових вимог у певній іноземній валюті та сумою балансових і позабалансових зобов'язань у цій же валюті – це:

- а) валютний крос-курс;
- б) валютна інтервенція;
- в) валютна позиція банку;
- г) валютна експозиція.

10. Валютна позиція банку, за якою сума активів і позабалансових вимог співпадає із сумою балансових і позабалансових зобов'язань в кожній іноземній валюті, – це валютна позиція банку:

- а) відкрита довга;
- б) закрита;
- в) відкрита коротка;
- г) рівнозначна.

Практичні завдання

Завдання 1. Банк у Києві оголосив такі повні котирування валют:

- долару США до грн.: 23,30 – 24,85;
- євро до 1 грн.: 25,65 - 26,85;
- фунт стерлінгів до 1 грн.: 33,40 – 35,25.

Визначити, яку суму отримає клієнт банку при обміні на долари США 500 євро та 100 фунтів стерлінгів.

Завдання 2. Банк оголосив таке котирування валют на звітну дату:

- долару США до грн.: 23,30 – 24,85;
- євро до грн.: 25,65 - 26,85;

Визначити крос-курс продажу та купівлі доларів США за євро по даному банку.

Завдання 3. Курс долара США щодо гривень дорівнює 23,00 грн. за долар. Проценті ставки на ринку грошей дорівнюють 20 % за операціями в гривнях і 10 % за операціями в доларах США.

Визначити розмір форвардної маржі, якщо термін форвардної угоди складає 90 днів, тривалість процентного року за операціями в гривнях 365 днів, а у доларах США — 360 днів.

Завдання 4. До ПАТ “Укрексімбанк”, МФО 322313, звернулося ТОВ “Грант” з метою відкриття валютного рахунку у євро для розрахунків за кредитними операціями з іноземними партнером – фірмою LEXANI LTD – за грошовими зобов'язаннями на суму 50 тис. EUR.

Визначити:

- які вимоги висуваються до банків, які можуть здійснити таку операцію;
- перелік документів, необхідних для відкриття поточного рахунку в іноземній валюті;
- перелік документів, що є підставою для купівлі в банку іноземної валюти.

Тема 6. Операції банків з цінними паперами

1. *Характеристика цінних паперів*
2. *Характеристика фондового ринку*
3. *Операції банків на ринку цінних паперів*
4. *Функції банків на ринку цінних паперів*

Рекомендована література

Нормативні документи:

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] / Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Про затвердження Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 259 від 30.04.2009 р. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Про інвестиційну діяльність [Електронний ресурс] / Закон України № 1560-XII від 18.09.1991 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
4. Про цінні папери та фондовий ринок [Електронний ресурс] / Закон України № 3480-IV від 23.02.2006 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
5. Про затвердження Положення щодо організації діяльності банків та їх відокремлених підрозділів при здійсненні ними професійної діяльності на фондовому ринку [Електронний ресурс] / Рішення НКЦПФР № 1708 від 16.12.2014 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

Підручники:

1. Банківські операції: підручник / А. М. Мороз [та ін.] ; заг. ред. А. М. Мороз ; Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - 3-тє вид., переробл. і доп. - К. : КНЕУ, 2008. - 608 с.
2. Банківські операції: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696 с.
3. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа: Підручник / О. Вовчак, Н. Руцишин, Т. Андрейнів. — К.: Знання, 2008. — 564 с.
4. Кузнецова С. А. Банківська система [текст] : навч. посіб. / (С. Кузнецова, Т. олгар, З.Пестовська); за ред. С. А. Кузнецової. – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 400с.
5. Прасолова С. П. Банківські операції [текст] : навч. посіб. та практик. / С. Прасолова, О. С. Вовченко— К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 568 с.
6. Рябініна Л.М., Няньчук Н.Ю., Ухлічева Л.І. / за ред. Рябініної Л.М. Банківські операції: навчальний посібник. - Одеса: ОДЕУ, 2011. – 536 с.

Інформаційні ресурси:

1. Бюлетень Національного банку України (статистичний)
2. Вісник Національного банку України. Науково-практичний журнал НБУ
3. Збірник "Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності"
4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
5. Офіційний сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://aub.org.ua>.

Завдання для перевірки знань

Питання для самоконтролю

1. Здійсніть класифікацію операцій банків із цінними паперами.
2. Які основні шляхи (способи) збільшення розміру статутного капіталу банку?
3. З якими видами цінних паперів можуть здійснювати операції банки України?
4. Які види облігацій можуть емітувати банки в Україні?
5. Охарактеризуйте порядок випуску банками депозитних сертифікатів.
6. Які основні етапи інвестиційного процесу в банку?
7. Охарактеризуйте зміст основних елементів інвестиційної політики банку.
8. Опишіть порядок формування резервів на відшкодування можливих втрат за операціями з цінними паперами.
9. У чому полягає зміст діяльності банку з управління цінними паперами клієнтів?
10. Охарактеризуйте діяльність банків як зберігачів і реєстраторів власників іменних цінних паперів.

Тестові завдання

1. На ринку цінних паперів банки є:

- а) емітентами;
- б) інвесторами;
- в) посередниками;
- г) всі відповіді вірні.

2. Банки можуть здійснювати такі види діяльності з цінними паперами:

- а) емісія, інвестування, посередництво;
- б) емісія та інвестування;
- в) кредитування та інвестування;
- г) емісія та посередництво.

3. Діяльність банку щодо зберігання цінних паперів називається:

- а) андеррайтингова;
- б) депозитарна;
- в) посередницька;
- г) трастова.

4. Сформована банком сукупність фінансових інструментів, призначених для здійснення фінансового інвестування відповідно до інвестиційної політики, це:

- а) реальні інвестиції;
- б) цінні папери;
- в) портфель цінних паперів;
- г) фінансові інвестиції.

5. Операції банку, пов'язані з виконанням доручень клієнтів про продаж (купівлю) цінних паперів, мають назву:

- а) брокерські;
- б) дилерські;
- в) емісійні;
- г) андеррайтинг.

6. Операції банку, пов'язані з первинним випуском та розміщенням цінних паперів іншого емітента, мають назву:

- а) брокерські;
- б) емісійні;
- в) дилерські;
- г) андеррайтинг.

7. Операції банку з купівлі-продажу цінних паперів від свого імені та за свій рахунок мають назву:

- а) брокерські;
- б) емісійні;
- в) дилерські;
- г) андеррайтинг.

8. Випуск облігацій комерційними банками має на меті:

- а) покриття збитків;
- б) поповнення статутного капіталу;
- в) поповнення власного капіталу;
- г) поповнення позиченого капіталу.

9. Ощадні сертифікати емітуються для:

- а) юридичних осіб;
- б) фізичних осіб;
- в) юридичних осіб-нерезидентів;
- г) юридичних осіб-резидентів.

10. Депозитарні операції банків з ведення рахунків клієнтів у цінних паперах, що не призводять до зміни залишків цінних паперів, мають назву:

- а) адміністративні;
- б) облікові;
- в) інформаційні;
- г) андеррайтинг.

Практичні завдання

Завдання 1. Курс акцій номіналом 100 грн. складав:

- а) на момент купівлі: купівлі - 110 грн., продажу - 120 грн.
- б) на момент продажу: купівлі - 240 грн., продажу 250 грн.

Визначити за ефективною ставкою простих процентів доходність операцій банку з акціями, куплених банком у кількості 1000 штук та проданих через 2 роки, якщо рівень дивідендів, нарахованих за цей період складав: за 1 рік – 10 % річних; за 2 рік – 15 % річних

Завдання 2. Депозитний сертифікат дисконтного типу номіналом 5000 грн., куплений за 100 днів до погашення і проданий через 35 днів. Облікові ставки на момент купівлі та продажу складала, відповідно, 16 % та 18 % річних.

Визначити доходність даної операції за ефективною ставкою простих процентів.

Завдання 3. Облігація банку номіналом 100 тис. грн. і терміном 5 років, проценти за якою будуть сплачуватись щорічно за ставкою 15 % річних, куплена за курсом 96.

Визначити загальний дохід від облігації, якщо отримані проценти будуть реінвестуватись за складною ставкою 10 % річних.

Тема 7. Операції з надання банківських послуг

1. *Лізингові операції*
2. *Факторингові операції*
3. *Трастові послуги*
4. *Організація послуг зі зберігання цінностей*
5. *Форфейтинг*
6. *Операції банку з дорогоцінними металами*

Рекомендована література

Нормативні документи:

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] / Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 368 від 28.08.2001 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Про окремі питання діяльності банків [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 413 від 04.12.2008 р. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 23 від 25.01.2012 р. — Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.
5. Про затвердження Правил бухгалтерського обліку операцій довірчого управління в банках України [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 498 від 12.11.2003 р. — Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.
6. Про затвердження Положення про здійснення операцій з банківськими металами [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 325 від 06.08.2003 р. — Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.

Підручники:

1. Банківські операції: підручник / А. М. Мороз [та ін.] ; заг. ред. А. М. Мороз ; Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - 3-тє вид., переробл. і доп. - К. : КНЕУ, 2008. - 608 с.
2. Банківські операції: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. — Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. — 696 с.
3. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа: Підручник / О. Вовчак, Н. Руцишин, Т. Андрейнів. — К.: Знання, 2008. — 564 с.
4. Єпіфанов А. О. Операції комерційних банків: навч. посіб. / А. Єпіфанов, Н.Маслак, І. Сало. — Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. — 523 с.

5. Кузнецова С. А. Банківська система [текст] : навч. посіб. / (С. Кузнецова, Т.Болгар, З.Пестовська). – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 400с.
6. Прасолова С. П. Банківські операції [текст] : навч. посіб. та практ. / С. Прасолова, О. С. Вовченко– К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 568 с.
7. Рябініна Л.М., Няньчук Н.Ю., Ухлічева Л.І. / за ред. Рябініної Л.М. Банківські операції: навчальний посібник. - Одеса: ОДЕУ, 2011. – 536 с.

Інформаційні ресурси:

1. Бюлетень Національного банку України (статистичний)
2. Вісник Національного банку України. Науково-практичний журнал НБУ
3. Збірник "Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності"
4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
5. Офіційний сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://aub.org.ua>.

Завдання для перевірки знань

Питання для самоконтролю

1. Що таке банківська послуга і які специфічні особливості їй властиві?
2. Дайте характеристику банківській гарантії та поручительству.
3. В чому полягає економічний зміст факторингових послуг?
4. В чому полягає суть форфейтингу і яка сфера його застосування?
5. Охарактеризуйте посередницькі послуги банків та їхні основні види.
6. Назвіть основні види консультаційно-інформаційних послуг банків.
7. Дайте характеристику основних видів операцій банків з дорогоцінними металами.
8. Сутність, види та значення лізингу в господарській діяльності.
9. Посередницькі, консультаційні та інформаційні послуги банків.
10. Довірчі (трастові) банківські послуги.

Тестові завдання

1. **Який вид лізингу передбачає можливість викупу об'єкта лізингу після закінчення дії договору лізингу:**
  - а) оперативний;
  - б) чистий;
  - в) сублізинг;
  - г) фінансовий.
2. **До трастових послуг, що надаються банком фізичним особам, відносять:**
  - а) розпорядження спадщиною;
  - б) кредитування;
  - в) інвестування;
  - г) страхування.
2. **Що таке лізинг:**
  - а) здача в оренду майна, форма майнового кредиту;
  - б) позика під дебіторські рахунки;
  - в) переказ коштів з рахунка покупця на рахунок постачальника;
  - г) комерційний кредит.

4. До нетрадиційних банківських послуг відносять такі операції:

- а) інвестиційні;
- б) валютні;
- в) трастові;
- г) кредитні;

5. В чому полягає сутність трастових послуг банку:

- а) в купівлі-продажу валюти;
- б) купівля цінних паперів;
- в) купівля банком у клієнта дебіторських рахунків;
- г) в управлінні майном клієнта.

6. Що таке банківська гарантія:

- а) доручення на переказ грошей;
- б) зобов'язання на повернення депозитного вкладу;
- в) зобов'язання на повернення позики ;
- г) згода на надання кредиту.

7. Що таке факторинг:

- а) купівля банком у клієнта дебіторських рахунків;
- б) форма кредитування експортерів, продавців при продажі товарів, що застосовується у зовнішньоторгових операціях;
- в) переказ коштів з рахунка покупця на рахунок постачальника;
- г) позика під дебіторські рахунки.

8. Як називається кредитування експорту шляхом купівлі банком векселів:

- а) факторинг;
- б) овердрафт;
- в) лізинг;
- г) форфейтинг.

9. Операція банку, яка поєднує у собі низку посередницько-комісійних послуг з кредитування оборотного капіталу суб'єкта господарювання, це:

- а) лізинг;
- б) траст;
- в) факторинг;
- г) форфейтинг.

10. Операція банку, яка передбачає придбання в іншого кредитора боргу, вираженого в оборотному документі на безповоротній основі — це:

- а) лізинг;
- б) форфейтинг;
- в) факторинг;
- г) проектне фінансування.

Практичні завдання

Завдання 1. Банк здав в оренду підприємству устаткування вартістю 300 тис. грн. Строк угоди — 3 роки, лізинговий процент — 10 %, періодичність орендних платежів — один раз на квартал. **Визначте** розмір орендних платежів.

Завдання 2. Підприємство здійснює поставки товарів у сумі 16 000 000 грн., оборотність цієї дебіторської заборгованості складає 20 рази на рік.

Для прискорення погашення цієї заборгованості вона була передана факторинговому відділу банку на умовах:

- розмір резервування – 15 %
- комісійна винагорода банку - 0,5 %
- процентна ставка за факторинговий кредит – 25 %.

Визначити, яку суму отримає підприємство за даною операцією і який розмір доходу банку.

Завдання 3. Визначити вартість партії золота у стандартних злитках у гривнях, якщо вона має вагу у лігатурі 22 кг. Проба 999,9. Ціна золота на міжнародному ринку розрахована за ранковим "золотим" фіксіном у Лондоні відповідає 404 дол. США за одну тройську унцію. Одна тройська унція складає 31,1034807 г.

Результати визначаються з точністю до 0,001 долі тройської унції із застосуванням правил округлення. Курс долара США до гривні за котируванням НБУ складає 23,00 грн.

Тема 8. Операції із забезпечення фінансової стійкості банку

- 1. Економічні нормативи регулювання діяльності комерційних банків*
- 2. Формування резервів на покриття банківських ризиків*
- 3. Доходи і витрати комерційного банку*
- 4. Фінансова звітність комерційного банку*
- 5. Ліквідність і платоспроможність банку*
- 6. Оцінка діяльності банку. Система CAMELS*

Рекомендована література

Нормативні документи:

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] / Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 368 від 28.08.2001 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 361 від 02.08.2004 р. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
4. Про затвердження Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 259 від 30.04.2009 р. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Про механізм оперативного підтримання ліквідності банків [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 48 від 06.02.2014 р. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

Підручники:

1. Банківські операції: підручник / А. М. Мороз [та ін.] ; заг. ред. А. М. Мороз ; Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - 3-тє вид., переробл. і доп. - К. : КНЕУ, 2008. - 608 с.
2. Банківські операції: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696 с.
3. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа: Підручник / О. Вовчак, Н. Руцишин, Т. Андрейнів. — К.: Знання, 2008. — 564 с.
4. Єпіфанов А. О. Операції комерційних банків: навч. посіб. / А. Єпіфанов, Н.Маслак, І. Сало. — Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. — 523 с.
5. Прасолова С. П. Банківські операції [текст] : навч. посіб. та практ. / С. Прасолова, О. Вовченко— К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 568 с.
6. Рябініна Л.М., Няньчук Н.Ю., Ухлічева Л.І. / за ред. Рябініної Л.М. Банківські операції: навчальний посібник. - Одеса: ОДЕУ, 2011. – 536 с.

Інформаційні ресурси:

1. Бюлетень Національного банку України (статистичний)
2. Вісник Національного банку України. Науково-практичний журнал НБУ
3. Збірник "Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності"
4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
5. Офіційний сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://aub.org.ua>.

Завдання для перевірки знань

Питання для самоконтролю

1. Що таке фінансова стійкість та ліквідність банку?
2. Від яких макроекономічних факторів залежить фінансова стабільність комерційних банків?
3. Назвіть та охарактеризуйте принципи забезпечення фінансової стійкості банку.
4. Що таке фінансова звітність банку?
5. Які види резервів формують комерційні банки з метою підвищення надійності та стабільності банківської системи?
6. Вкажіть основні показники прибутковості банку.
7. Які економічні нормативи застосовує НБУ щодо комерційних банків?
8. Яка установа здійснює регулювання діяльності комерційних банків?
9. Які основні завдання банківського нагляду?
10. Які важелі впливу може застосовувати Національний банк України до комерційних банків з метою підтримання належного рівня фінансової стійкості?

Тестові завдання

1. Регулювання банківської діяльності НБУ здійснює в таких формах:

- а) зовнішнє;
- б) індикативне;
- в) екстенсивне;
- г) адміністративне.

2. Комплекс заходів, за допомогою яких держава через центральний банк прагне забезпечити стабільний, безпечний стан функціонування банків, запобігати впливу дестабілізуючих факторів, це:

- а) ліцензування банківської діяльності;
- б) регулювання банківської діяльності;
- в) реорганізація та заборона банківської діяльності в країні;
- г) стимулювання діяльності банків країни.

3. Система контролю НБУ, спрямованих на забезпечення дотримання банками законодавства та встановлених норм з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників — це:

- а) фінансова звітність банків;
- б) банківський нагляд;
- в) фінансовий моніторинг;
- г) управління банківською діяльністю.

4. Система взаємопов'язаних узагальнених показників, що відображають фінансовий стан та результати діяльності банку за звітний період, це:

- а) платоспроможність банку;
- б) економічні нормативи НБУ;
- в) фінансова звітність банку;
- г) бізнес-план банку.

5. Здатність (спроможність) банку своєчасно виконувати свої зобов'язання, причому не тільки з повернення вкладених коштів з виплатою встановленої плати, а й з надання кредитів, це:

- а) платоспроможність банку;
- б) кредитоспроможність банку;
- в) ліквідність банку;
- г) рентабельність банку.

6. Виникнення проблеми недостатності наявних і залучених коштів для забезпечення виконання власних зобов'язань (можливість втрат через неможливість реалізації на ринку певного виду активу) – це:

- а) валютний ризик банку;
- б) процентний ризик банку;
- в) ризик ліквідності банку;
- г) депозитний ризик банку.

7. Спроможність банку з максимальною ефективністю і мінімальним ризиком реалізовувати свої функції на ринку незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх факторів – це:

- а) платоспроможність банку;
- б) кредитоспроможність банку;
- в) рентабельність банку;
- г) фінансова стійкість банку.

8. Ліквідність банку забезпечується:

- а) власним капіталом банку;
- б) банківськими ресурсами;
- в) банківськими резервами;
- г) прибутком банку.

9. Капіталізація прибутку банку – це:

- а) виплата дивідендів акціями;
- б) частина прибутку, розподілена між працівниками банку;
- в) виплата дивідендів облігаціями;
- г) нерозподілений прибуток банку.

10. До якої групи обов'язкових економічних нормативів банків відноситься норматив платоспроможності:

- а) нормативи капіталу;
- б) нормативи ліквідності;
- в) нормативи кредитування;
- г) нормативи інвестування.

Практичні завдання

Завдання 1. У балансі та інших документах банку відображені такі показники, млн.грн:

1. Загальні активи банку — 455 000 грн., з них: високоліквідні активи — 52 000 грн., у т.ч. кошти на кореспондентському рахунку — 22 000 грн., кошти в касі — 600 грн.

2. Робочі активи — 310 000 грн.

3. Загальні зобов'язання — 455 000 грн., з них: вклади на вимогою — 140 000 грн.

Визначте норматив миттєвої ліквідності комерційного банку та складіть відповідні висновки щодо виконання цього показника.

Завдання 2. На основі звітних даних комерційного банку **розрахуйте** норматив поточної ліквідності та складіть висновки щодо його виконання.

Нижче наведені вимоги і зобов'язання банку з кінцевим строком погашення до 30 днів, тис. грн:

— готівкові кошти — 10 000;

— кошти на коррахунках, відкритих у НБУ — 7 000;

— строкові депозити, розміщені в НБУ— 3 000;

— боргові цінні папери в портфелі банку на продаж— 15 000;

— надані кредити — 40 000;

— строкові депозити інших банків та клієнтів — 40 000.

Завдання 3. Звітні дані комерційного банку містять таку інформацію, тис. грн.:

1. Активи банку - 566 000;

2. Зобов'язання банку - 460 000;

3. Сукупна заборгованість за позиками, наданими одному позичальнику - юридичній особі - 24000;

4. Сума врахованих векселів цього позичальника - 2700;

5. Фактична заборгованість по всіх великих кредитах з урахуванням позабалансових зобов'язань - 519 000;

Визначити максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента (норматив Н7). Розрахувати норматив Н8 (норматив великих кредитних ризиків) та зробити висновки щодо його дотримання комерційним банком.

Методи навчання та контролю знань студентів

При викладанні навчальної дисципліни застосовуються:

класичні методи навчання: лекція, семінарське заняття; реферування літературних джерел та нормативно-правових актів, самостійна робота;

інноваційні методи навчання: інтерактивне навчання; робота в дискусійних групах; мультимедійна презентація; кейс-методи; тестові опитування.

Види самостійної роботи:

1. Підготовка до семінарських занять:
  - опрацювання лекційного матеріалу;
  - опрацювання навчальної та навчально-методичної літератури;
  - вивчення законодавчих актів, що регулюють фінансовий та банківський ринок;
  - розв'язування задач та тестів з відповідних тем навчальної дисципліни.
2. Підготовка рефератів та індивідуальних робіт з відповідних тем курсу.
3. Підготовка до модульного контролю знань.
4. Проведення критичного аналізу наукових публікацій за заданою темою.
5. Пошук та аналіз статистичних даних за заданою проблематикою.
6. Написання курсової роботи.

Оцінка знань та практичних навичок студентів з навчальної дисципліни «Банківські операції» здійснюється у вигляді поточного, модульного та підсумкового контролю знань. Протягом семестру студенти вивчають один модуль з дисципліни. Модуль складається з двох змістових модулів. Після виконання кожного змістового модуля (лекції та семінарські заняття) проводиться модульний контроль у вигляді письмової роботи. Студенти, які не відвідували лекції або не в повному обсязі виконали практичні завдання, до поточного контролю за змістовий модуль не допускаються.

Поточне оцінювання здійснюється за трьома складовими:

- контроль за виконання модульних завдань;
- контроль систематичності та активності роботи студента протягом семестру;
- контроль самостійної роботи.

Загальна кількість балів за семестр з навчальної дисципліни становить **від 0 до 100 балів** і складає середнє арифметичне балів за змістові модулі, кожен із яких оцінюється **від 0 до 100 балів**.

Оцінювання модульних завдань. Після виконання програми змістового модулю у визначений деканатом термін здійснюється поточний модульний контроль у вигляді письмової роботи, яка оцінюється **від 0 до 60 балів**. Якщо з об'єктивних причин студент не пройшов модульний контроль у визначений термін, то він має право за дозволом деканату пройти його протягом двох тижнів після виникнення заборгованості.

Оцінювання активності під час аудиторних занять та самостійної роботи. Оцінювання активності під час аудиторних занять здійснюється у межах **від 0 до 40 балів**. Якщо студент відвідав менше 50 відсотків занять, то систематичність та активність його роботи оцінюється в 0 балів.

Студент, який у результаті поточного оцінювання отримав більше 60 балів, має право не складати залік з дисципліни. У такому випадку в заліково-екзаменаційну відомість заноситься загальна підсумкова оцінка. Якщо студент хоче покращити підсумкову оцінку за модуль із дисципліни, він повинен складати залік.

Студент, який в результаті підсумкового оцінювання за модулем отримав менше 60 балів, зобов'язаний здавати залік з дисципліни. Відповідь студента під час заліку оцінюється **від 0 до 100 балів**.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота												Підсумковий бал
Змістовий модуль №1						Змістовий модуль № 2						
T1	T2	T3	T4	МКР №1	Всього	T5	T6	T7	T8	МКР №2	Всього	100
10	10	10	10	60	100	10	10	10	10	60	100	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі форми навчальної діяльності	Оцінка в ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	зараховано
82-89	B	зараховано
74-81	C	зараховано
64-73	D	зараховано
60-63	E	зараховано
35-59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Перелік питань для підсумкового контролю знань

1. Комерційні банки, їх види та функції
2. Організаційна структура комерційного банку
3. Ліцензування банківських операцій
4. Загальна характеристика операцій комерційних банків
5. Активні операції банків
6. Пасивні операції банків
7. Комісійно-посередницькі операції банків
8. Склад, структура та економічна характеристика ресурсів комерційного банку
9. Власні та залучені кошти банку, їх економічна характеристика
10. Залучені ресурси комерційних банків, порядок їх формування
11. Операції банків по залученню вкладів і депозитів
12. Види вкладів та їх економічна характеристика
13. Власний капітал комерційного банку, його склад і порядок формування
14. Функції власного капіталу
15. Позичені ресурси комерційного банку
16. Залучення ресурсів на міжбанківському ринку
17. Управління банківськими ресурсами на макро- та макрорівнях
18. Гарантування банківських депозитів в Україні
19. Організація грошових розрахунків у народному господарстві
20. Характеристика платіжного обороту
21. Основи організації безготівкових розрахунків
22. Форми безготівкових розрахунків у народному господарстві і способи платежів
23. Готівкові і безготівкові розрахунки, сфера їх застосування
24. Організація готівкових грошових розрахунків
25. Ведення рахунків клієнтів
26. Міжбанківські розрахунки
27. Система електронних платежів НБУ
28. Поняття, види та характеристика банківських платіжних карток
29. Кредитні пластикові картки
30. Дебетові пластикові картки
31. Технологія розрахунків з використанням платіжних карток
32. Учасники системи карткових розрахунків, їх права та обов'язки
33. Класифікація банківських кредитів
34. Споживчий кредит
35. Іпотечні кредити
36. Процес банківського кредитування
37. Форми позичкових рахунків і режим їх дії
38. Порядок видачі і способи погашення банківських кредитів
39. Відсоток за кредит комерційних банків і його диференціювання
40. Кредитний ризик і методи управління ним
41. Валютні операції комерційних банків
42. Неторговельні операції банків з іноземною валютою
43. Операції банків за міжнародними торговельними розрахунками
44. Операції банків в іноземній валюті на міжбанківському ринку

45. Касові валютні операції
46. Строкові валютні операції
47. Форвардні валютні операції
48. Ф'ючерсні валютні операції
49. Валютні опціони
50. Банківські інвестиційні операції
51. Характеристика цінних паперів
52. Характеристика ринку цінних паперів
53. Операції банків на ринку цінних паперів
54. Функції банків на ринку цінних паперів
55. Формування банківського портфеля цінних паперів
56. Управління портфелем цінних паперів
57. Емісійні операції банків
58. Інвестиційні операції банків з цінними паперами
59. Посередницькі операції комерційних банків на фондовому ринку
60. Характеристика банківських послуг
61. Лізингові операції банків
62. Факторингові операції банків
63. Трастові послуги банків
64. Гарантійні, посередницькі та інформаційні послуги банків
65. Організація послуг банків зі зберігання цінностей
66. Операції банків з дорогоцінними металами
67. Сутність фінансової стійкості комерційного банку та способи її забезпечення
68. Доходи і витрати банку
69. Ліквідність і платоспроможність банку
70. Формування резервів для покриття можливих втрат банку від активних операцій
71. Економічна сутність та необхідність регулювання діяльності банків
72. Економічні нормативи регулювання діяльності банків
73. Банківський нагляд: сутність та методи нагляду за діяльністю банків
74. Фінансова звітність банку
75. Рейтингова комплексна оцінка діяльності банків за системою CAMELS

Методичні рекомендації до написання курсової роботи

Мета курсової роботи — перевірка засвоєних студентами знань, необхідних їм як фахівцям банківської справи. Використовуючи знання із загальнотеоретичних і спеціальних дисциплін, а також підібрані фактичні матеріали з банківської практики, студент повинен самостійно дослідити одну з актуальних тем дисципліни «Банківські операції».

При виборі теми курсової роботи студент повинен керуватися потребами своєї практичної діяльності в поглибленому вивченні окремих питань, зважаючи на доступність літературних джерел і фактичних матеріалів з практики роботи комерційних банків та інших кредитних установ.

Під час написання курсової роботи студент повинен скласти **план курсової роботи і узгодити його з керівником**. Назви і зміст окремих питань курсової роботи, а також їх співвідношення визначаються з урахуванням характеру теми роботи. Умовна структура курсової роботи та обсяг її окремих частин повинні складатися з передмови, першого, другого і третього питань.

У вступі мотивуються актуальність та значення обраної теми.

Обсяг — 2-3 стор.

Перше питання повинне розкривати основні теоретичні положення теми курсової роботи. Особлива увага приділяється новітнім теоретичним розробкам, аналізу різних поглядів економістів з того чи іншого питання, аргументації власної думки.

Обсяг — 8-10 стор.

Друге питання має містити аналіз практичної роботи банків (інших ланок фінансово-кредитної системи) на ділянці, яка відповідає темі дослідження. Особливу увагу слід приділити підбору фактичного матеріалу і використати лише той, що найповніше характеризує об'єкт дослідження та обґрунтовує власні пропозиції студента. Проведений аналіз повинен знайти відображення у таблицях, графіках, конкретних показниках, що характеризують ситуацію в галузі досліджуваної теми.

Якщо такий матеріал неможливо зібрати за місцем роботи, можна скористатись фактичним матеріалом та статистичними даними, опублікованими в періодиці. Використання фактичного матеріалу в курсовій роботі є обов'язковим і слугує одним із критеріїв оцінки якості її написання. За відсутності аналізу фактичних матеріалів із діючої банківської практики курсова робота не допускається до захисту і повертається студентові на доопрацювання. Обсяг — 10-14 стор.

Третє питання роботи присвячується розробці та обґрунтуванню рекомендацій щодо поліпшення окремих сторін діяльності банківських установ або інших об'єктів дослідження. Обсяг — 8-10 стор.

У висновках підсумовуються основні результати дослідження. При цьому висновки повинні носити конкретний обґрунтований характер і впливати з проведеного дослідження. Обсяг — 2-3 стор.

У кінці курсової роботи наводиться **список використаних нормативних документів і літературних джерел** в алфавітній послідовності із зазначенням прізвища та ініціалів автора, повної назви роботи, місця видання, назви видавництва, року видання, кількості сторінок. При використанні статей з

періодичної преси вказують прізвище та ініціали автора, назву статті, назву видання, рік видання, номер журналу і сторінку, на якій уміщена публікація (якщо публікація в газеті, то назву газети, рік і дату її виходу). Приклади оформлення бібліографічного опису наведено в Бюлетені ВАК України, № 5, 2009, форма №23.

Цитати і статистичні дані, наведені у тексті роботи, повинні мати посилання на першоджерела.

На останній сторінці студент позначає дату закінчення роботи і ставить свій підпис.

Курсову роботу студент здає на кафедру фінансів та банківської справи не пізніше, ніж за 14 днів до дати захисту.

Після перевірки курсової роботи вирішується питання захисту перед комісією, склад якої затверджується рішенням кафедри.

Остаточну оцінку курсової роботи визначає комісія.

Курсова робота — окремий модуль (заліковий кредит) навчальної дисципліни і оцінюється як самостійний вид навчальної діяльності студента. Якість виконання курсової роботи та результати її захисту оцінюються за шкалою оцінювання ECTS.

Порядок оцінювання курсової роботи

Оцінка курсової роботи має рівні **від 0 до 100 балів**.

85-100 балів за виконання курсової роботи студент отримує, якщо дотримується наступних вимог:

- структура курсової роботи логічно побудована, у вступі обґрунтовано новизну, актуальність, мету, об'єкт, предмет, завдання та методи обраної теми, подано характеристику рівня наукової розробки теми;
- вибір теми та структура роботи узгоджені з науковим керівником;
- курсова робота написана на основі широкої джерельної бази (першоджерела, нормативно-правові акти, монографії, наукові статті тощо);
- основна частина розкриває зміст обраної теми, її основні питання і проблеми;
- продемонстровано вміння самостійно робити аналітичні висновки на основі вивченої літератури й узагальнення матеріалу;
- курсова робота містить список використаної літератури, додатки, умовні позначення;
- студентом дотримано усіх вимог щодо подання бібліографічних посилань, цитат і оформлення курсової роботи;
- студент здає курсову роботу на кафедру у визначений графіком навчального процесу термін; керівник рекомендує роботу до захисту;
- під час захисту студент виступає з коротким повідомленням, де засвідчує високий рівень знань з обраної проблеми, робить певні висновки з пропозиціями; правильно та вичерпно відповідає на запитання членів комісії.

65-84 бали за виконання курсової роботи студент отримує, якщо дотримується наступних вимог:

- структура курсової роботи логічно побудована, у вступі обґрунтовано новизну, актуальність, мету, об'єкт, предмет, завдання та методи обраної теми, подано характеристику рівня наукової розробки теми;
- вибір теми та структура роботи узгоджена з науковим керівником;
- студентом опрацьовано значну кількість навчальної та наукової літератури;
- основна частина розкриває зміст обраної теми, її основні питання і проблеми;
- продемонстровано вміння самостійно робити короткі висновки на основі вивченої літератури й узагальнення матеріалу;
- курсова робота містить список використаної літератури, додатки, умовні позначення;
- студент дотримується більшості вимог щодо подання бібліографічних посилань, цитат і оформлення курсової роботи;
- студент здає курсову роботу на кафедру у визначений графіком начального процесу термін; керівник рекомендує роботу до захисту;
- під час захисту студент виступає з коротким повідомленням, де засвідчує достатній рівень знань з обраної проблеми; правильно відповідає на запитання членів комісії.

50-64 бали за виконання курсової роботи студент отримує у випадку:

- структура курсової роботи логічно побудована, у вступі не зовсім чітко обґрунтовано новизну, актуальність, мету, об'єкт, предмет, завдання роботи;
- студентом опрацьовано незначну кількість навчальної та наукової літератури;
- основна частина не повністю розкриває зміст обраної теми, її основні питання і проблеми;
- у заключній частині стисло викладаються висновки, які містять короткий підсумок результату проведеного дослідження, тобто є резюме змісту курсової;
- курсова робота містить список використаної літератури;
- студент не дотримується більшості вимог щодо подання бібліографічних посилань, цитат і оформлення курсової роботи;
- студент здає курсову роботу на кафедру у визначений графіком навчального процесу термін; керівник рекомендує роботу до захисту;
- під час захисту студент виступає з коротким повідомленням, де засвідчує низький рівень знань з обраної проблеми; під час відповідей на запитання членів комісії допускає значні помилки і неточності.

Менше 50 балів за виконання курсової роботи студент отримує у випадку:

- структура курсової роботи не логічно побудована, у вступі відсутні обґрунтування новизни, актуальності;
- основна частина не розкриває зміст обраної теми, її основні питання і проблеми;
- відсутні висновки як короткий підсумок результату проведеного дослідження;
- студент не дотримується вимог щодо подання бібліографічних посилань і оформлення курсової роботи;

• студент здає курсову роботу на кафедрі із запізненням, поза визначений графіком навчального процесу термін; керівник не рекомендує роботу до захисту.

У такому випадку студент зобов'язаний написати нову курсову роботу з урахуванням зауважень і пропозицій керівника та членів комісії.

Рекомендована тематика курсових робіт

1. Банківська система України в умовах інтеграції та глобалізації
2. Депозитна політика комерційного банку
3. Механізм формування та управління власним капіталом банку
4. Формування та управління ресурсним потенціалом банку
5. Управління ліквідністю та платоспроможністю комерційного банку
6. Управління процентним ризиком комерційного банку
7. Валютно-курсова політика Національного банку України
8. Нетрадиційні банківські операції та послуги
9. Фінансова стійкість комерційного банку та механізм її забезпечення
10. Фінансова звітність банку та оцінка його діяльності
11. Оподаткування банківської діяльності в Україні
12. Стан та тенденції розвитку капіталізації українських банків
13. Операції комерційних банків з кредитування населення
14. Операції комерційних банків з кредитування суб'єктів господарювання
15. Управління активами комерційного банку
16. Формування та управління запозиченими ресурсами банку
17. Операції банків з обслуговування платіжного обороту
18. Міжбанківський кредитний ринок України
19. Система гарантування вкладів фізичних осіб в Україні
20. Політика рефінансування Національного банку України
21. Ринок державних цінних паперів в Україні
22. Управління кредитним ризиком комерційного банку
23. Система електронних платежів Національного банку України
24. Організація міжбанківських розрахунків в Україні
25. Організація системи ризик-менеджменту в комерційному банку
26. Операції банків з пластиковими платіжними картками
27. Комерційні банки в системі зовнішньо-економічних відносин
28. Формування та використання прибутку комерційного банку
29. Організація та державне регулювання готівкового обороту в Україні
30. Іпотечне кредитування населення в Україні
31. Кредитування підприємств малого бізнесу в Україні
32. Процентна політика комерційного банку
33. Управління кредитним портфелем комерційного банку
34. Управління інвестиційним портфелем комерційного банку
35. Операції комерційних банків з цінними паперами
36. Кредитно-інвестиційні операції комерційних банків
37. Факторингові операції комерційних банків
38. Міжбанківський валютний ринок України
39. Формування та управління залученим капіталом комерційного банку

40. Діяльність комерційних банків на фондовому ринку
41. Інформаційні технології у банківській сфері
42. Ринок споживчого кредитування в Україні
43. Небанківські фінансово-кредитні установи на фінансовому ринку України
44. Інвестиційна діяльність комерційних банків
45. Діяльність комерційних банків на міжнародних ринках капіталу
46. Управління ресурсними ризиками банківської діяльності
47. Ринок банківських кредитів в Україні
48. Лізинговий кредит та його розвиток в Україні
49. Валютні операції банків: механізм здійснення та управління
50. Довгострокове кредитування інвестиційних проектів
51. Місце та роль кредитних спілок на фінансовому ринку України
52. Іноземний капітал у банківській системі України
53. Маркетингова стратегія діяльності комерційного банку
54. Рейтингова система оцінювання діяльності банків
55. Економічні нормативи регулювання діяльності банків
56. Організація нагляду та регулювання діяльності банків
57. Заощадження населення в ресурсному потенціалі банку
58. Формування та розвиток банківського ринку Інтернет-послуг
59. Боргові цінні папери у формуванні ресурсної бази банку
60. Регіональні аспекти розвитку банківської системи України

Глосарій

Акредитив — договір, що містить зобов'язання банку-емітента, за яким цей банк за дорученням клієнта (заявника акредитива) або від свого імені проти документів, які відповідають умовам акредитива, зобов'язаний виконати платіж на користь бенефіціара або доручає іншому (виконуючому) банку здійснити цей платіж.

Активні банківські операції — це операції, за допомогою яких банки розміщують ресурси, що є у їх розпорядженні, з метою одержання необхідного доходу і забезпечення своєї ліквідності. Активні банківські операції різноманітні за формою і призначенням, їх структура відображає спеціалізацію діяльності банку.

Акцепт — згода на оплату або гарантування оплати документів.

Акція — цінний папір без установленого строку обігу, що засвідчує дольову участь у статутному фонді акціонерного товариства, підтверджує членство в акціонерному товаристві та право на участь в управлінні ним, дає право його власникові на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду, а також на участь у розподілі майна при ліквідації акціонерного товариства.

Андеррайтингова діяльність — комплекс дій пов'язаних з організацією випуску та розміщенням цінних паперів.

Банк — юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії Національного банку України здійснювати у сукупності такі операції: залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб.

Банк з іноземним капіталом — банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному нерезиденту, перевищує 10 відсотків.

Банківська діяльність — залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб.

Банківська корпорація — це юридична особа (банк), засновниками та акціонерами якої можуть бути виключно банки. Банківська корпорація створюється з метою концентрації капіталів банків-учасників корпорації, підвищення їх загальної ліквідності та платоспроможності, а також забезпечення координації та нагляду за їх діяльністю.

Банківська ліцензія — документ, який видається Національним банком України в порядку і на умовах, визначених у законі, на підставі якого банки мають право здійснювати банківську діяльність.

Банківська система України — складається з Національного банку України та інших банків, що створені і діють на території України відповідно до чинного законодавства.

Банківське регулювання — одна із функцій Національного банку України, яка полягає у створенні системи норм, що регулюють діяльність банків, визначають загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення банківського законодавства.

Банківський консорціум — об'єднання банків для координації дій при проведенні різних банківських операцій.

Банківський нагляд — система контролю та активних впорядкованих дій Національного банку України, спрямованих на забезпечення дотримання у процесі їх діяльності законодавства України і встановлених нормативів, з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників.

Банківські метали — це золото, срібло, платина, метали платинової групи, доведені (афіновані) до найвищих проб відповідно до світових стандартів, у зливках і порошках, що мають сертифікат якості, а також монети, вироблені з дорогоцінних металів.

Банківські ресурси — це сукупність грошових коштів, які знаходяться у розпорядженні комерційних банків і використовуються ними для здійснення кредитних, інвестиційних та інших активних операцій.

Безготівковий грошовий оборот — сукупність платежів без використання готівки, які здійснюються у вигляді перерахування сумм через рахунки у банківських установах.

Безготівкові розрахунки — грошові розрахунки, які здійснюються шляхом запису за рахунками у банку, коли грошові кошти списуються з рахунка платника і зараховуються на рахунок отримувача.

Безнадійна кредитна заборгованість — заборгованість позичальника за договором кредиту, не сплачена у строк, наявна ймовірність її неповернення та визнана такою кредитним комітетом банку.

Бенефіціар — особа, якій призначений платіж або на користь якої відкрито акредитив.

Боргові цінні папери — цінні папери, що посвідчують відносини позики і передбачають зобов'язання емітента сплатити у визначений строк кошти відповідно до зобов'язання.

Брокерська діяльність — укладання договорів комісії та доручення щодо цінних паперів від свого імені (від імені іншої особи), за дорученням і за рахунок іншої особи.

Вексель — цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання боржника сплатити після настання терміну визначену суму грошей власнику векселя.

Витрати банку — це вся сума витрат за пасивними операціями включаючи небанківські операційні витрати (на утримання апарату управління). У витратах банку найбільшу питому вагу мають сплачені за рахунками клієнтів, за позиками та депозитами банків відсотки, які мають бути дещо вищими за рівень інфляції.

Вкладний (депозитний) рахунок — рахунок, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання грошей, що передаються клієнтом в управління на встановлений термін або без зазначення такого терміну.

Гарантійна послуга банку — це обіцянка банку (гаранта) підкріпити діюче зобов'язання третьої сторони і виконати його, якщо ця сторона не зможе виконати його сама. Наявність гарантії полегшує отримання кредиту і, якщо вона надана солідною установою, може суттєво знизити вартість цього кредиту для позичальника.

Готівковий грошовий обіг — сукупність платежів, які здійснюються з використанням готівкових грошей.

Грошове сховище — спеціально обладнане приміщення, технічний статус якого відповідає вимогам нормативно-правових актів і яке зареєстроване в порядку, визначеному Інструкцією з організації емісійно-касової роботи в системі Національного банку України.

Грошовий оборот — сукупність усіх грошових платежів і розрахунків, що відбуваються в економіці.

Депозитарна діяльність — це діяльність пов'язана з наданням послуг щодо зберігання цінних паперів або обліку прав власності на них; а також прийом цінних паперів, їх переміщення, інкасування транспортування, інвентаризацію, видачу та деякі інші операції, пов'язані з обслуговуванням угод з цінними паперами.

Депозитні операції — це пасивні операції з передачі до банківської установи їх власником для зберігання на визначених за домовленістю між банком і вкладником умовах, грошових коштів у безготівковій та готівковій формах в національній або іноземній валютах. Вкладником може бути юридична чи фізична особа, а також третя особа, яка відкриває депозитний рахунок за дорученням.

Дилерська діяльність — укладення торговцем цивільно-правових договорів щодо цінних паперів від свого імені та за свій рахунок з метою їхнього перепродажу.

Економічні нормативи — показники, що встановлюються Національним банком України і дотримання яких є обов'язковим для банків.

Електронний розрахунковий документ — документ, інформація в якому подана у формі електронних даних, включаючи відповідно реквізити розрахункового документа, який може бути сформований, переданий, збережений і перетворений у візуальну форму подання електронними засобами.

Емісійний дозвіл — розпорядчий документ Національного банку України, який надає право територіальним управлінням (Центральному сховищу) на одержання (видачу) готівки.

Емісійні або курсові різниці — це різниця між фактичною ринковою ціною купівлі акцій та номінальною їх вартістю.

Емісія готівки — випуск Національним банком України в обіг банкнот і монет.

Заборгованість — борг позичальника перед банком за кредитом та/або нарахованими процентами, банківськими комісіями.

Застава — спосіб забезпечення зобов'язань, предметом якого є майно, яке, відповідно до законодавства України, може бути відчужене заставодавцем та на яке може бути звернено стягнення, майно, яке стане власністю заставодавця після укладання угоди про заставу, а також майнові права.

Інвестиційна політика банку — сукупність принципів та положень, що визначають концептуальні засади діяльності банківської установи на фондовому ринку.

Інвестиційний портфель банку — сукупність цінних паперів, придбаних банком шляхом активних операцій з метою отримання прибутків.

Інвестиційні операції банку — це сукупність витрат, які реалізуються у формі довгострокових вкладень капіталу в різні галузі народного господарства. Це діяльність банку з вкладення (інвестування) коштів і цінні папери, нерухомість,

статутні фонди підприємств та інші об'єкти вкладень, ринкова вартість яких спроможна зростати і приносити банку доход у формі процентів, дивідендів, прибутку та інші прямі і непрямі доходи або досягається соціальний ефект.

Інкасування (інкасо) — здійснення банком за дорученням клієнта операцій з розрахунковими та супровідними документами з метою одержання платежу або передавання розрахункових та (чи) супровідних документів проти платежу, або передавання розрахункових та (чи) супровідних документів на інших умовах.

Іноземна валюта — іноземні грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави.

Інсайдер — особа (юридична або фізична), яка має доступ до конфіденційної інформації про справи банку завдяки своєму службовому становищу, участі у капіталі банку, родинним зв'язкам і має можливість використовувати своє становище у власних інтересах.

Іпотечний кредит — правовідносини, які виникають на підставі договору про іпотечний кредит між кредитором і боржником з приводу надання коштів у користування з встановленням іпотеки. Це особливий вид економічних відносин з приводу надання кредитів під заставу нерухомого майна (іпотеки).

Іпотечний сертифікат — особливий вид цінного паперу, забезпечений іпотечними активами або іпотеками.

Капітал банку — залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань.

Капітал статутний — сплачений та зареєстрований підписний капітал.

Каса — приміщення або місце здійснення готівкових розрахунків, а також приймання, видачі, зберігання готівкових коштів, інших цінностей, касових документів.

Касовий ордер — первинний документ (прибутковий або видатковий касовий ордер), що застосовується для оформлення надходжень (видачі) готівки з каси.

Касові документи — документи (касові ордери та платіжні чи розрахунково-платіжні відомості, розрахункові документи, відомості), за допомогою яких оформляються касові операції, звіти про використання коштів, а також відповідні журнали встановленої форми для реєстрації цих документів та книги обліку.

Касові операції — 1) операції підприємств (підприємців) між собою та з фізичними особами, що пов'язані з прийманням і видачею готівки під час проведення розрахунків через касу з відображенням цих операцій у відповідних книгах обліку; 2) операції, які здійснює банк, а саме: видача готівки, приймання її та обмін не придатних до обігу банкнот (монет) на придатні до обігу банкноти (монети), банкнот на монети, монет на банкноти, банкнот (монет) одного номіналу на банкноти (монети) іншого номіналу, вилучення з обігу сумнівних банкнот (монет), валютно-обмінні операції та операції з банківськими металами.

Кількісний тендер — тендер, на якому Національний банк наперед установлює ціну (процентну ставку), за якою банки можуть одержати кредити рефінансування. Сума коштів, що пропонується для рефінансування, може оголошуватися або не оголошуватися.

Клієнт банку — будь-яка фізична чи юридична особа, що користується послугами банку.

Кліринг — процедура періодичного взаємозаліку за зобов'язаннями учасників розрахунків певної платіжної системи, що включає процес отримання, сортування та розподілу розрахункових документів кожного учасника розрахунків, а також визначення остаточного розрахункового сальдо.

Комісія — застосовується як додатковий елемент ціни банківського кредитування. Вона встановлюється, як правило, у тих випадках коли в процесі кредитування банк виконує додаткову роботу, пов'язану з оформленням позички, контролем, або наглядом за здійсненням проекту, що кредитується.

Консолідований кореспондентський рахунок — кореспондентський рахунок, який відкритий у територіальному управлінні і на якому об'єднані кошти банку та його філій у разі роботи банку у СЕП за відповідною моделлю обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку.

Конткорентний кредит — кредит банку, що надається в національній або іноземній валюті відповідно до потреб клієнта в обсязі, який не перевищує встановлений ліміт (кредитну лінію).

Кореспондентські відносини — договірні відносини між банківськими установами, метою яких є здійснення платежів за дорученням один одного.

Котирування валюти — встановлення валютних курсів.

Кредит — це суспільні відносини, що виникають між економічними суб'єктами у зв'язку з передачею один одному в тимчасове користування вільних коштів на засадах повернення, строковості, сплати, цільового використання та реального забезпечення.

Кредитна лінія — згода банку-кредитора надати кредит у майбутньому в розмірах, які не перевищують заздалегідь обумовлені розміри за певний відрізок часу без проведення додаткових спеціальних переговорів. Це метод кредитування, за яким позичальник використовує обмежений таким чином кредит на протязі обумовленого часу шляхом сплати платіжних документів за потребою коштів.

Кредитний ризик — ймовірність несплати позичальником основного боргу та відсотків, які належать сплаті за користуванням кредитом у терміни, визначені у кредитному договорі.

Кредитоспроможність — 1) спроможність банку взяти на себе кредит без загрози бути перевантаженим позиковими коштами і розраховуватись за ним повністю і у строк; 2) здатність позичальника в повному обсязі й у визначений кредитним договором термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями.

Лізинг — це різновид підприємницької діяльності, яка спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів і полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений строк майна, що є або його власністю або набувається ним у власність за дорученням і погодженням з лізингоодержувачем у відповідного продавця майна, за умови сплати лізингоодержувачем лізингових платежів.

Ліквідність банку — здатність забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, що визначається збалансованістю між сумами і строками погашення розміщення активів за сумами та строками виконання зобов'язань банку.

Ліцензування — це порядок надання дозволу на здійснення окремих чи всіх банківських операцій комерційному банку, який з моменту реєстрації НБУ набув статусу юридичної особи.

Міжбанківські розрахунки — безготівкові розрахунки між банками, що обумовлені виконанням платежів клієнтів або власними зобов'язаннями одного банку перед іншим. Це система організації, здійснення та регулювання платежів за грошовими вимогами і зобов'язаннями, які виникають між банківськими установами у процесі їхньої діяльності.

Національна система масових електронних платежів (НСМЕП) — внутрішньодержавна банківська багатомітентна платіжна система масових платежів, в якій розрахунки за товари, послуги, одержання готівки та інші операції здійснюються за допомогою платіжних смарт-карток за технологією, розробленою Національним банком України.

Непряме котирування — визначення кількості іноземної валюти, що виражається в одиницях національної валюти.

Непрямі інвестиції — це інвестування, що опосередковується іншими особами (інвестиційними або іншими фінансовими посередниками), які вибирають найефективніші об'єкти інвестування, беруть участь у керуванні ними, а тримані прибутки розподіляють серед своїх клієнтів. Для банків такі інвестиції здійснюються у формі утворення портфелів цінних паперів, які належать різним емітентам та не забезпечують контрольну участь і пряме управління об'єктом інвестицій.

Нерозподілений прибуток — це чистий прибуток, що залишений банком для інвестиційних цілей після сплати дивідендів.

Облігація — цінний папір, що засвідчує внесення її власником грошових коштів і підтверджує зобов'язання відшкодувати йому номінальну вартість цього цінного паперу в передбачений в ньому строк з виплатою фіксованого процента (якщо інше не передбачено умовами випуску). Облігації усіх видів розповсюджуються серед підприємств і громадян на добровільних засадах.

Облікова ставка Національного банку України — виражена у відсотках плата, що береться Національним банком України за рефінансування комерційних банків шляхом купівлі векселів до настання строку платежу по них і утримується з номінальної суми векселя. Облікова ставка є найнижчою серед ставок рефінансування і є орієнтиром ціни на гроші.

Обов'язкові резерви — частка (норма у процентах) банківських депозитів та інших пасивів, отриманих банком з інших джерел, яка згідно з чинним законодавством або встановленими нормативними актами має зберігатись у формі касової готівки комерційних банків та їхніх депозитів у центральному банку.

Овердрафт — короткостроковий кредит, який надається банком клієнту в разі перевищення суми операції за платіжною картою залишку коштів на його картрахунок або встановленого ліміту кредитування.

Операції банку — дії банківської установи, спрямовані на забезпечення її функціонування, з одного боку, як суб'єкта підприємницької діяльності, з іншого — як фінансового посередника, який здійснює притаманні йому функції.

Операції РЕПО — це фінансова операція, що ґрунтується на угоді між НБУ та комерційним банком про продаж - купівлю державних цінних паперів на певний термін із зобов'язанням зворотної купівлі - продажу їх у визначений термін або на вимогу однієї із сторін за обумовленою ціною.

Опціони — це похідні короткострокові цінні папери, які дають право власнику купувати, продавати інші цінні папери на протязі визначеного періоду за визначеною ціною контрагента, який за грошову премію приймає на себе зобов'язання реалізувати це право. Розрізняють фінансові, валютні та товарні опціони, які обслуговують відповідні взаємовідносини.

Ощадний (депозитний) сертифікат — письмове свідоцтво банку про депонування грошових коштів, яке засвідчує право власника сертифіката або його правонаступника на одержання після закінчення встановленого строку суми вкладу (депозиту) та процентів, встановлених

Пайові цінні папери — цінні папери, які посвідчують участь їхнього власника у статутному капіталі (крім інвестиційних сертифікатів), надають власнику право на участь в управлінні емітентом і отримання частини прибутку, зокрема у вигляді дивідендів, та частини майна у разі ліквідації емітента.

Пасивні операції банку — операції, за допомогою яких банк формує свої ресурси для здійснення активних операцій.

Підрозділ банку — структурна одиниця банку, що не має статусу юридичної особи і виконує функції, визначені банком.

Платіжна вимога — розрахунковий документ, що містить вимогу стягувача до банку, що обслуговує платника, здійснити без погодження з платником переказ визначеної суми коштів з рахунка платника на рахунок отримувача.

Платіжна картка — спеціальний платіжний засіб у вигляді емітованої в установленому законодавством порядку пластикової чи іншого виду картки, що використовується для ініціювання переказу коштів з рахунка платника або з відповідного рахунка банку з метою

Платіжне доручення — розрахунковий документ, що містить письмове доручення платника обслуговуючому банку про списання зі свого рахунка зазначеної суми коштів та її перерахування на рахунок отримувача.

Платоспроможність — 1) здатність банку своєчасно та в повному обсязі розраховуватись за своїми зобов'язаннями, що впливають з торгових, кредитних або інших операцій грошового характеру; 2) здатність позичальника своєчасно здійснювати розрахунки за всіма видами своїх зобов'язань.

Позичальник — суб'єкт кредитних відносин, який отримав у тимчасове користування гроші на умовах повернення, платності та строковості.

Позичені ресурси — це кредити від інших банків, у тому числі й НБУ, отримання коштів від емісії та продажу облігацій, а також позики на міжнародних фінансових ринках.

Портфель цінних паперів на продаж — боргові цінні папери з фіксованою датою погашення, які банк не має наміру тримати до дати їхнього погашення; цінні папери, які банк готовий продати у зв'язку зі зміною ринкових відсоткових ставок, потреб ліквідності, наявності альтернативних інвестицій; акції та боргові цінні папери, за якими

Поточний рахунок — рахунок, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання грошей і здійснення розрахунково-касових операцій за допомогою платіжних інструментів відповідно до умов договору та вимог законодавства України.

Похідні цінні папери — цінні папери, механізм випуску та обігу яких пов'язаний з правом на придбання чи продаж протягом строку, встановленого договором, цінних паперів, інших фінансових та/або товарних ресурсів.

Представництво банку — територіально відокремлений структурний підрозділ банку, що не здійснює банківську діяльність, не є юридичною особою, діє на підставі окремого положення, виступає від імені головного банку і ним фінансується. Представництво не має права здійснювати банківські операції.

Прибутковість акціонерного капіталу (ROE) — показник, що характеризує відношення чистого прибутку до акціонерного капіталу.

Прибутковість банківських активів (ROA) — показник, що характеризує співвідношення чистого прибутку банку (прибутку після оподаткування) й активів банку.

Прибуток банку — це економічна категорія, яка відображає кінцевий результат економічних відносин, що складаються між банками і суб'єктами господарювання та фізичними особами з приводу надання їм тимчасово вільних коштів на умовах повернення і оплати за користування ними та інших послуг.

Пролонгація кредиту — подовження строку дії договору кредиту (перенесення кінцевого строку погашення кредиту, строку погашення його частки, траншу) на конкретний термін з обов'язковим внесенням змін до укладених договорів (кредиту, поруки тощо) та в обліку

Прострочена заборгованість — заборгованість (за кредитом, нарахованими процентами, банківськими комісіями, іншими платежами, передбаченими договором кредиту), строк погашення якої, передбачений умовами договору кредиту, вже минув.

Пряме котирування — визначення кількості національної валюти за одиницю іноземної.

Прямі інвестиції банків — це внесення банками власних коштів або майна до статутного фонду юридичної особи в обмін на корпоративні права (акції, пайові свідоцтва), емітовані такою юридичною особою.

Реальні інвестиції — це вкладення коштів у реальні матеріальні та нематеріальні активи.

Регулювання діяльності банків — система заходів, за допомогою яких держава через центральний банк забезпечує стабільне й безпечне функціонування банків, запобігає дестабілізуючим процесам у банківському секторі.

Регулятивний капітал — складається з основного та додаткового капіталу, зваженого на ризики, що визначаються нормативно-правовими актами Національного банку України. Це один з показників діяльності банків, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності, та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості й стабільної діяльності банків.

Резервний фонд — це грошові ресурси, що резервуються банком для забезпечення непередбачених витрат, покриття збитків від банківської діяльності, а також виплати дивідендів по привілейованих акціях при недостатності отриманого банком прибутку. Утворюється резервний фонд за рахунок щорічних відрахувань від прибутку, зафіксованих в статуті банку.

Реорганізація банку — злиття, приєднання, виділення, поділ банку, перетворення його організаційно-правової форми, наслідком яких є передача, прийняття його майна, коштів, прав та обов'язків правонаступникам.

Рефінансування — це погашення старої заборгованості шляхом надання нових позичок, головним чином заміною короткострокових зобов'язань довгостроковими цінними паперами.

Ризик ліквідності — ризик недостатності надходжень грошових коштів для покриття їх відпливу, тобто ризику того, що банк не зможе розрахуватися в строк за власними зобов'язаннями у зв'язку з неможливістю за певних умов швидкої конверсії фінансових активів у платіжні засоби без суттєвих втрат.

Ринок цінних паперів (фондовий ринок) — сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо розміщення, обігу й обліку цінних паперів і похідних (деривативів).

Розрахунковий документ — 1) документ на паперовому носії, що містить доручення або (та) вимогу до перерахування коштів з рахунка платника на рахунок отримувача; 2) документ встановлених форми та змісту (касовий чек, товарний чек, розрахункова квитанція, проїзний документ тощо), що підтверджує факт продажу (повернення) товарів, надання послуг, отримання (повернення) коштів, купівлі-продажу іноземної валюти, надрукований або заповнений вручну.

Розрахунковий чек — розрахунковий документ, що містить нічим не обумовлене письмове розпорядження власника рахунка (чекодавця) банку-емітенту, в якому відкрито його рахунок, про сплату чекодержателю зазначеної в чеку суми коштів.

Розрахунково-касове обслуговування — надання банком клієнту на підставі укладеного між ними договору послуг, які пов'язані з переказом коштів з рахунку/на рахунок цього клієнта, видачею йому грошей у готівковій формі, а також здійсненням інших операцій, передбачених договором.

Система електронних платежів Національного банку України (СЕП) — державна банківська платіжна система, що забезпечує проведення міжбанківського переказу через кореспондентські рахунки банків (філій) у Національному банку України із застосуванням

Споживчий кредит — вид позички, яка надається торговими компаніями, банками та іншими кредитно-фінансовими установами споживачеві для придбання товарів та оплати побутових послуг.

Субординований борг — це звичайні незабезпечені боргові капітальні інструменти (складові елементи капіталу — облігації, векселі імітовані банком), які відповідно до угоди не можуть бути взяті з банку раніше п'яти років, а у випадку банкрутства чи ліквідації повертаються інвестору після погашення претензій усіх інших кредиторів. При цьому сума таких коштів, уключених до капіталу, не може перевищувати 50 відсотків розміру основного капіталу з щорічним зменшенням на 20 відсотків від його первинної вартості протягом п'яти останніх років дії угоди.

Торговий портфель цінних паперів банку — боргові цінні папери й акції, придбані банком з метою отримання прибутку від короткотермінових коливань ринкової ціни.

Трастові (довірчі) послуги — це послуги, засновані на довірчих правовідносинах, коли одна особа — засновник трасту (довіритель) передає своє майно у розпорядження іншій особі — довірительному власнику, для управління в інтересах третьої особи — бенефіціара.

Управління цінними паперами — діяльність, яка провадиться банком (управителем) від свого імені за винагороду протягом визначеного строку на підставі договору про управління переданими йому клієнтом (установником управління) цінними паперами та грошовими коштами, призначеними для інвестування в цінні папери в інтересах установника.

Факторинг — це переуступка факторинговій компанії чи банку несплачених боргових вимог, векселів, що виникають між контрагентами в процесі реалізації товарів чи послуг на умовах комерційного кредиту.

Філія банку — відокремлений структурний підрозділ банку, що не має статусу юридичної особи і здійснює банківську діяльність від імені банку.

Фінансова звітність банку — система взаємопов'язаних узагальнених показників, що відображають фінансовий стан та результати діяльності банку за звітний період. Вона складається з допомогою підрахування, групування і спеціального оброблення даних

Фінансова стійкість комерційного банку — його спроможність з максимальною ефективністю і мінімальним ризиком реалізовувати свої функції на ринку незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх факторів.

Фінансовий інжиніринг — це цілеспрямоване розроблення та реалізація нових фінансових інструментів та/або нових фінансових технологій, а також творчий пошук нових підходів до вирішення фінансових проблем за допомогою уже відомих фінансових інструментів та технологій.

Фінансові інвестиції — це вкладення коштів у фінансові інструменти (активи), серед яких найбільшу частку складають вкладення коштів у цінні папери.

Форфейтинг — це міжнародний відкритий факторинг з умовою кредитування у вигляді обліку векселів або попередньої оплати боргових вимог до покупця без права регресу.

Ф'ючерси — це похідні цінні папери, що розглядаються як короткострокові контракти на продаж певного цінного паперу за визначеною ціною на визначену майбутню дату. Розрізняють товарні, валютні, фінансові ф'ючерси. Останні — пов'язані з обігом цінних паперів.

Рекомендована література

Основна

1. Банківські операції : підручник / А. М. Мороз [та ін.] ; заг. ред. А. М. Мороз ; Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - 3-тє вид., переробл. і доп. - К. : КНЕУ, 2008. - 608 с.
2. Банківська система: у схемах і таблицях (за заг. ред. Кузнецової С.А. // Кузнецова С.А., Болгар Т.М., Пестовська З.С.), 2012. - 320 с.
3. Банківська система: практикум // Кузнецова С.А., Пестовська З.С.), 2014 – 348 с.
4. Банківські операції: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696 с.
5. Васюренко О. В. Банківські операції: Навч. посіб. — / О. Васюренко. — К.: Знання, 2004. — 324 с.
6. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа: Підручник / О. Вовчак, Н. Руцишин, Т. Андрейнів. — К.: Знання, 2008. — 564 с.
7. Гроші та кредит: Підручник / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За заг. ред. М. І. Савлука. — К.: КНЕУ, 2011. — 602 с.
8. Дзюблюк О. В. Банківські операції: Підручник / О. Дзюблюк.— Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009.— 696 с.
9. Долан Э. Дж. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика / Э. Дж. Долан / Пер. с англ. В. Лукашевича и др. — М., 1996. — 448 с.
10. Доллан Эдвин Дж., Кэмпбелл Колин Д., Кемпбелл Размори Дж. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика. — М, 1991.
11. Єпіфанов А. О. Операції комерційних банків: навч. посіб. / А. Єпіфанов, Н. Маслак, І. Сало. — Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. — 523 с.
12. Збірник виробничих ситуацій з навчальної дисципліни «Банківські операції». — К.: КНЕУ, 2004.
13. Кузнецова С. А. Банківська система [текст] : навч. посіб. / (С. А. Кузнецова, Т. М. Болгар, З. С. Пестовська); за ред. С. А. Кузнецової. – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 400с.
14. Лаврушин О. И. Банковское дело: современная система кредитования: [учебное пособие] / О. Лаврушин, О. Афанасьева, С. Корниенко. — М.: КНОРУС, 2007.
15. Луців Б. Л. Інвестиційна політика банків: навч. посіб. / Б. Луців, А. Тимків. — Терноп. нац. екон. ун-т. — Т. : ТНЕУ, 2010. — 266 с.
16. Луців Б. Л. Інвестиційний банківський портфель / Б. Луців. — К.: Лібра, 2002. — 192 с.
17. Міщенко В.І. Банківські операції: підручник / В.І. Міщенко, Н.Г. Слав'янська, О.Г. Коренєва. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2007. — 796 с.
18. Прасолова С. П. Банківські операції [текст] : навч. посіб. та практ. /. С. П. Прасолова, О. С. Вовченко— К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 568 с.
19. Рябініна Л.М., Няньчук Н.Ю., Ухлічева Л.І. / за ред. Рябініної Л.М. Банківські операції: навчальний посібник. - Одеса: ОДЕУ, 2011. – 536 с.
20. Управління банківськими ризиками: навч. посіб. / Л. О. Примостка, П. М. Чуб, Г. Т. Карчева та інші. — К.: КНЕУ, 2007. — 600 с.

Допоміжна

1. Алексеєнко М. Д. Капітал банку: питання теорії і практики: Монографія / М. Алексеєнко. — К.: КНЕУ, 2002. — 31 с.
2. Банківський менеджмент: питання теорії та практики: монографія / О. Криклій, Н. Маслак, О. Пожар. — Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. — 152 с.
3. Барановський О. І. Сьогодення світового ринку банківських послуг / О. Барановський // Вісник Національного банку України. — 2012. — № 4 (194). — С. 18–23.
4. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. [Мочерний С. В., Ларіна Я. С., Устенко О. А., Юрій С. І.]; за ред. С. В. Мочерного. — Львів: Світ, 2005. — Т. 1. — 616 с.
5. Енциклопедія банківської справи України / Редкол.: В. С. Стельмах та ін. — К.: Молодь, Ін Юре, 2001. — 680 с.
6. Кльоба Л. Г. Управління банківською інвестиційною діяльністю / Монографія [За ред. д.е.н., проф. С. К. Реверчука] / Л. Кльоба — Львів: Тріада плюс, 2007. — 194 с.
7. Ларіонова К. Л., Гаращук О. М. Теоретичні засади дослідження поняття та сутності кредитних ризиків банківської діяльності / К. Ларіонова, О. Гаращук // Наука й економіка. — 2009. — № 4 (16), Т. 1. — С. 74—85.
8. Примостка Л. О. Роль банків у формуванні організованих заощаджень населення / Л. Примостка, В. Шевалдіна // Банківська справа. — 2013. — № 11. — С. 76-85.
9. Примостка Л. О. Сучасний стан та тенденції банківського кредитування / Л. Примостка // Фінанси, облік і аудит: зб. наук. праць. — К. : КНЕУ, 2010. — Вип. 5. — С. 163-170.
10. Торяник Ж. І. Роль іноземного капіталу у забезпеченні достатності ресурсного потенціалу банків / Ж. Торяник // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — №3. — С. 182-189.
11. Управління ризиками банків: монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / А. Єпіфанов, Т. Васильєва, С. Козьменко та ін. — Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. — 283 с.
12. Федосік І. М. Проблеми кредитно-інвестиційної діяльності банків України / І. Федосік, М. Масюк // Науково-теоретичний журнал «Наука й економіка». — 2010. — № 2 (18). — С.112-115.
13. Фінансовий словник-довідник / М. Дем'яненко, Ю. Лузан, П. Саблук, В. Скупий. — К.: ІАЕ УААН, 2003. — 555 с.
14. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. — К.: Знання, 2007. — 1072 с.
15. Энциклопедия банковского дела и финансов / Ч. Дж. Вулфел [пер. с англ. Б. Е. Манзерова, А. Ю. Другова, Б. Б. Рубцова и др.]. — Самара: Изд. дом «Федоров», 2000. — 584 с.

Нормативно-правові акти

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] / Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Про внесення змін до деяких законів України з метою подолання негативних наслідків фінансової кризи [Електронний ресурс] / Закон України № 1533-VI від 23.06.2009 р. — Режим доступу: <http://zakon.nau.ua>.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання відносин між кредиторами та споживачами фінансових послуг [Електронний ресурс] / Закон України № 3795-VI від 22.09.2011 р. — Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.
4. Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України [Електронний ресурс] / Закон України № 354 від 03.06.2015 р. — Режим доступу: <http://zakon.nau.ua>.
5. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень [Електронний ресурс] / Закон України № 1255-IV від 18.11.2003 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
6. Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 492 від 12.11.2003 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
7. Про затвердження Інструкції про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 502 від 12.12.2002 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
8. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 368 від 28.08.2001 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
9. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 22 від 21.01.2004 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
10. Про затвердження Інструкції про ведення касових операцій банками України [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 174 від 01.06.2011 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
11. Про затвердження Інструкції про міжбанківський переказ коштів в Україні в національній валюті [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 320 від 16.08.2006 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
12. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 361 від 02.08.2004 р. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
13. Про затвердження Положення про здійснення операцій з банківськими металами [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 325 від 06.08.2003 р. — Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.
14. Про затвердження Положення про кредитну підтримку Національним банком України банків України в разі реальної загрози стабільності їх роботи» [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 262 від 30.04.2009 р. — Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.

15. Про затвердження Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними та фізичними особами [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 1256/8577 від 29.12.2003 р. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
16. Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 23 від 25.01.2012 р. — Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.
17. Про затвердження Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 259 від 30.04.2009 р. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
18. Про затвердження Положення щодо організації діяльності банків та їх відокремлених підрозділів при здійсненні ними професійної діяльності на фондовому ринку [Електронний ресурс] / Рішення НКЦПФР № 1708 від 16.12.2014 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
19. Про затвердження Положення про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 306 від 08.09.2011 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
20. Про затвердження Положення про порядок та умови торгівлі іноземною валютою [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 281 від 10.08.2005 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
21. Про затвердження Правил здійснення за межі України та в Україні переказів фізичних осіб за поточними валютними неторговельними операціями та їх виплати в Україні [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 496 від 29.12.2007 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
22. Про інвестиційну діяльність [Електронний ресурс] / Закон України № 1560-XII від 18.09.1991 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
23. Про механізм оперативного підтримання ліквідності банків [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 48 від 06.02.2014 р. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
24. Про Національний банк України [Електронний ресурс] / Закон України № 679-XIV від 20.05.1999 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
25. Про окремі питання діяльності банків [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 413 від 04.12.2008 р. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
26. Про платіжні системи та переказ грошей в Україні [Електронний ресурс] / Закон України № 2346-III від 05.04.2001 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
27. Про цінні папери та фондовий ринок [Електронний ресурс] / Закон України № 3480-IV від 23.02.2006 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
28. Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 581 від 03.09.2015 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
29. Про затвердження Правил бухгалтерського обліку операцій довірчого управління в банках України [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 498 від 12.11.2003 р. — Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.

30. Про затвердження Правил використання готівкової іноземної валюти на території України [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 200 від 30.05.2007 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
31. Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів [Електронний ресурс] / Постанова НБУ № 705 від 05.11.2014 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
32. Про організацію формування та обігу кредитних історій [Електронний ресурс] / Закон України № 2404-IV від 23.06.2005 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
33. Про систему валютного регулювання і валютного контролю [Електронний ресурс] / Декрет КМУ № 15-93 від 19.02.1993 р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

Інформаційні ресурси

1. Банківська справа. Науково-практичний журнал
2. Бюлетень Національного банку України (статистичний)
3. Вісник Національного банку України. Науково-практичний журнал НБУ
4. Збірник «Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності»
5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
6. Офіційний сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://aub.org.ua>.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.